



İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

KASIM 1969

SAYI 65

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI
A. Ş.

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Ön kapak içi	500.—	TL.
İç sahife	400.—	TL.
Arka kapak içi	500.—	TL.
Arka kapak	750.—	TL.



İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrî sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İhtimaf ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

C İ L T : IX

S A Y I : 65

K A S I M 1969

Flatı : 2.5 T.L.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

YAZI HEYETİ :
İSTANBUL

GÜNGÖR ADAK
NİHAT BATUR
FARUK ÇEHRELİ
RAGİB EKŞİOĞLU
ZEKİ ERGİNSU
ESİN KUYULULU
ŞEMSEDDİN GÜLER
MECİT PİRHASOĞLU
YALÇIN SARI
ORHAN SOFUOĞLU
ATALAY ŞAHİNOĞLU
REŞAD UMUR
RIDVAN YÜKSELEN

ANKARA

OKTAY EMED
İ. TANER BERKÜN
ORHAN BULDAÇ
FAHRETTİN TUNÇÖZ
YAŞAR YAŞER

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Otomasyonun Geleceği Doç Dr. Nusret EKİN
11. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
17. Devalüasyon Sorunu Dr. Doğan KARGÜL
19. Yabancı Sermayenin Ekonomik
Gelişmeye Tesirleri Yüksel BİLGİN
22. Basın Endüstrisi Nurettin ÖZŞİMŞEK
24. Bankacılıkta Personel Metin SÜDEN
34. Terkos Gölü Zerrin GÜÇ
37. Avrupa Kaynaklarını israfını ediyor S. O.

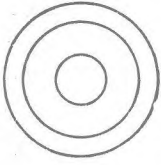


1881 - 1938

BENCE, HALK DEVRİ, İKTİSAT DEVRİ
MEFHUMU İLE İFADE OLUNUR. ÖYLE BİR
İKTİSAT DEVRİ Kİ, ONDA MEMLEKETİMİZ
MAMUR OLSUN, MİLLETİMİZ MÜREFFEH
OLSUN VE ZENGİN OLSUN.

«Şubat 1921»

K. Atatürk



Otomasyonun geleceği

Doç. Dr. Nusret EKİN

Tarih boyunca yeni buluşlar ve teknolojik gelişmeler, ekonomik yönden maliyet, kâr ve rekabet faktörleri arasında ortaya çıkan, bir takım girift ilişkiler sonunda meydana gelmiştir. Ekonomik hayatta, daha yenisini ve iyisini inşa edilebileceği görüşüyle, hiçbir iş adamı modası geçmiş hale gelen, kendi fabrikasını kapatmayı ve işletmesini dağıtmayı düşünmez. Aynı emtiayı eski tarz üretim teknolojisiyle imâl etmekle halâ bir kâr sağlanabiliyorsa, bu şartlar altında da, üretime devam etmek gerekecektir. Ancak rekabet şartları, kâr hadleri üzerinde devamlı tazyik meydana getiriyorsa, o zaman değişen şartlara uymak suretiyle, marjinal işletme haline gelmekten kurtulmak mümkün olabilecektir. Bu durum, hemen bütün gelişmiş ülkelerde, teknolojik yeniliklerin iş hayatına intikaliinde çok önemli bir etken olmaktadır.

Otomasyon, bu dinamik vechesiyle, toplumun ekonomik, sosyal hayatında de-

vamlı yenilikler doğurmaktadır. Devlet, işverenler, işçiler, otomasyonun ekonomik ve sosyal meselelerine her an yeni hal çareleri bulmak zorunda kalmaktadır. I. B. M'nin Harvard Üniversitesinde yürüttüğü otomasyon araştırmasının şefi olan Dr. Emmanuel G. Mesthene bu dinamik gelişmeye işaretler, «biz yeni bir devreye giriyoruz, bu devre dünyanın esas çehresini değiştirecek bir devre olacaktır. Geçmişte devamlılık, istikrar ve ömür boyu sürecek meslekî faaliyetlerden bahsederdik. Halbuki dünyanın bugünkü haline bakınca, ekonomik müesseselerin mesleklerin daimiliklerinde önemli değişmeler olduğunu görürüz. Fertler yönünden düşünülünce, teknolojik değişmelerin, toplumun değişme temposunu başka yönlerle kaydırması sebebiyle, bir ömür boyunca bir ferdin iki, üç ve hatta daha fazla meslekleri deneme durumunda kalacağı görülecektir» demektedir.

Hatta bazı müelliflere göre, gelece-

ğın makinaları «canlılar gibi metabolizma yolu ile değişecek, kendilerinin aynını tekrardan imâl edebilecek ve hayatlarını idame ettirebileceklerdir. Geleceğin makinaları genel olarak bir «yaşama gayesine» sahip bulunacaklardır. Böyle bir durumda makina ve insan beraber ve bir arada yaşayabilecektir. Canlı bir karakter kazanan makina, bazı yönlerden insana olan üstünlüğüne dayanarak belki de insanı kendine bakmaya zorlayacaktır. Yani insan makina tarafından ehlileştirilmiş olacaktır. Bu şekilde, organijasyonda insan ve makina sistemleri rollerini değiştirmiş bulunacaktır.»

1872 senesinde S. Butler tarafından geleceğin tahayyülü ile ilgili olarak yazılmış yukarıdaki satırları, 1948 yılında N. Wiener tarafından yayınlanan «Cybernetics» adlı kitap da benzer şekilde, fakat daha realist olarak tasvir edilmiş görüyoruz. Wiener orta bir akıldan beklenen işleri görebilecek makinalardan bahsetmekte ve bu şekilde ikinci endüstriyel devrimi canlandırmaktadır. Akıllı makina, Wienere göre, tarihin ilk «abdal» makinasının yol açtığı birinci endüstri devrimi sonrasında da olduğu gibi, kriz ve işten çıkarmalara sebep olmaktadır. «Böylece, son zamanlarda «akıllı makina» fikri ortaya çıkmış bulunmaktadır.» Bu gerçekten mühim bir tarihi hâdiseyi ifade etmektedir. Aslında bu şekilde bir «entellektüel devrim» meydana gelmiştir.

Diğer taraftan Prof. Salleron de aynı noktaya işaretle, «L'Automation» isimli eserinin sonuç kısmını şöyle bitirmektedir : «Öyleyse emin olalım ki, imâl ettiğimiz bu makinalar ileride o kadar mükemmel olacaklardır ki, bunlar neticede insanlar haline geleceklerdir.»

Ayrıca otomasyonun geleceği konusunda verdiği bir konferansta Sir Leon

Bagrit şu kehanetlerde bulunmuştur : «Otomasyonun yaratacağı bolluk hastalara ve malûllere ve bilhassa yaşlılara, cemiyet dışına atılmış unsurlar gözüyle bakılmasını önliyecek, gençlere daha uzun yıllar tahsil hayatında devam edebilme fırsatını sağlayacak, kadınlar iş hayatına katılıp katılmama hususunda daha rahat bir tercih yapabileceklerdir.»

Hiç şüphesiz bütün bu teknolojik gelişmelere rağmen, elektronik cihazlar ve otomasyona tâbi makinalar, şayanı hayret ve beşer üstü vazifeleri ifa etseler dahi, yine o vazifelerin ne olması icabettiğine karar verecek olan, beşer unsuru olacaktır. Nitekim ünlü otomasyon uzmanı Diebold, otomasyonun nihaî probleminin ne olabileceği hususunu şöyle belirtmektedir : «Asıl önemli dava ne yapmak istediğine karar vermek meselesidir. Zira otomasyon sayesinde insanlar her istediğini yapabilmek imkânına kavuşacaklardır.»

Diğer yandan otomasyonun gelecekte insan ruhunun derinliklerine kadar inen önemli problemler yaratacağı da ileri sürülmektedir. Bazı yazarların görüşüne göre, otomasyon gelecekte «işçiler arasındaki sosyal dayanışmanın ortadan kalkmasına» yol açacaktır. Elektronik bir makinanın işletilmesi için çok az sayıda istihdam edilen işçi için, hatta bazı sendikacılara göre, «yalnızlık zammı» şeklinde bir ücret ödenmesi dahi düşünülmelidir. Ayrıca, otomasyonun gelecekte yaratacağı iş güvensizliğinin, daha çok sayıda ruh hastalıklarına yol açabileceği de ileri sürülmektedir.

Öte yandan, acaba otomasyon dolayısıyla ortaya çıkabilecek daha fazla serbest zaman ne şekilde doldurulabilecek? Filhakika gelişmiş ülkelerde kıdemli işçilerin 13 haftaya ulaşan yıllık tatilleri, işçilerden bir kısmının seyyahat etmek

ve «hobby» lerini tatmin etmek suretiyle bu tatilden faydalı bir şekilde istifade etmelerine imkân verdiği halde, birçokları da bu kadar uzun boş zamanı nasıl geçireceklerini bir türlü kestiremediklerinden şikâyet etmektedirler.

Bazı müelliflere göre, gelecekte çok sayıda makina, beşer ihtiyaçları için gerekli mal ve kıymetleri herkesin talep edeceği miktardan daha fazla üretebileceği için, bu şartlar altında, kütle halinde işçi emeğine lüzum kalmıyacaktır. Bu durumda hükümet, her ferde ve her aileye geçimini sağlayacak kadar asgari bir gelir talep etme hakkı vermek zorunda kalacaktır.

Prof. J. Wilkinson'a göre, ise «oyun artık kaybedilmiştir! Bundan böyle oyunun süratini tayin eden insanlar değil, makinelerdir. Makinalar ise, kontrolü imkânsız bir gelişme kaydetmektedir. Beşeriyet, bütün insanî değerlerin tahribi tehlikesinin yakın bir zamanda gerçekleşmesi ihtimaliyle karşı karşıyadır.» Bazı müelliflere göre, günümüzde ve gelecekte insanlar insanları sömürmek yerine, makinaları istismar edecektir. Filhakika makinanın bize temin ettiği hasılâ, bizim onu yapmak ve çalıştırmak için sarfettiğimiz, yakıttan veya elektrik ceryanından çok daha fazladır. Makinaya verdiğimizle, ondan aldığımız arasında bir mûsavat yoktur ve olmaması da lâzımdır.»

Yakın bir zamanda bütün topluluk makinaları istismar edip, elde ettiği verim fazlalığını **ilim ve diğer faaliyetlerin gelişmesi için** kullanılacaktır. Milyonlarca kimsenin sömürülmesiyle gerçekleşen ilerleme, artık bu sömürmeğe son vermeyi de mümkün kılacaktır.»

Dokuma tezgâhlarından asansörlere ve elektriğe ginceye kadar geçen geliş-

me seyrine bakınca, otomasyonun mazi itibariyle çok gerilere dayandığı görülür. Bu gelişme seyrinde şu sonucu çıkarmak mantıklı olur. Otomasyon gittikçe artan bir gelişme temposu ile hayal edebileceğimiz kadar uzun zaman aramızda kalacaktır. Tabiatıyla bu gelecek, otomasyon mucizesini, harplerde birbirimizi mahvetmek amacıyla kullanmadığımız takdirde mümkün olabilecektir. Otomasyonun mazarisine ve bilhassa yakın mazarisine baktığımız takdirde, bu gelişmenin beşer hayatı yönünden bir hayli masraflı olduğu görülür. Meselâ nükleer harp, beşer neslini tamamen tahrip edecek kadar ciddi bir tehlike teşkil etmektedir.

Değişme her zaman insanlık tarihinin en önemli ve dinamik sürükleyici faktörü olmuştur. Yunan Filozofu Heraclitus'un 2500 sene evvel belirttiği gibi, «değişmeden gayri devamlı olan hiç bir şey yoktur.» Filhakika değişme, en belirli özelliği olan kaçınılmazlığı yanı sıra, iki yeni özellik daha kazanmıştır. Önce şumulû süratle genişlemektedir. Onun tesiri altında kalmıyan hemen, hemen hiçbir insan veya faaliyet sahası kalmamıştır. İkinci olarak, değişme büyük bir süratle cereyan etmektedir. Oluşu yıllarca sürmüş yenilikler, şimdi bir kaç haftada meydana getirilmektedir. Bu durum, bilhassa son yıllarda, daha çok varit bulunmaktadır.

Diğer taraftan «değişme kendi başına ne iyi, ne de fenadır. Son 15 yılda ise, her iki vasfını da göstermiştir. Bütün mahzurlu taraflarına rağmen, getirdiği faydalar, zararlarından ağır basmaktadır. Değişmeye mukavemet felâketi dâvet eder. Değişmenin alternatifi atalet ve durgunluktur.»

Filhakika gelişmiş ülkelerde teknolojik gelişme için yapılan araştırma masrafları bir çığ gibi büyümektedir. Tabia-

tiyle bu araştırmaların pratik sonuçları yakın gelecekte daha ileri teknolojilerin üretim sistemine tatbik edilmesine yol açacaktır. Meselâ Amerika Birleşik Devletlerinde, son 10 sene zarfında ilmî ve teknik araştırmalara ayrılan maddî kaynaklar her sene % 10 artmıştır. Bu millî gelir artışının üç mislinden daha fazladır. Yapılan araştırma masraflarının sadece % 10 u pratik sonuçları olmiyan nazari araştırmalara tahsis edilmektedir.

Diğer taraftan teknolojik gelişmenin ilerki yıllar itibariyle seyir hususunda yapılan tahminler şu sonucu vermiştir :

1 — Yumuşak kömürde : otomatik kömür çıkarma makinalarının, sevk trenlerinin ve sevk borularının daha fazla kullanılması,

2 — Demir ve çelikte : oksijen enjeksiyon usulünün daha fazla kullanılması,

3 — Hava ulaşımı : jet kargo ve dev yolcu uçaklarının istimalinin süratle artması,

4 — Kara ulaşımı : çok güçlü kamyonlar ve kamyon arkasına bağlı treylerlerin gittikçe daha fazla kullanılması,

5 — Petrol ve benzin : üretimde da-

ha fazla kompüter kullanılması, petrolün toprak altı stok ve nakliyatı (pipe-line).

6 — Çimento : bütün üretim vetresinin tamamen elektronik beyinlerin idaresine bırakılması,

7 — Feza'nın fethi : bu husustaki gelişmeler elektronik beyinler sayesinde akıl almaz merhaleler katedecektir.

Diğer taraftan otomasyonun bugüne kadar ki gelişme hızını dikkate alan teknoloji mütehassısları, 1970 lerî takip eden devrede otomasyonun daha hızlı şekilde yayılacağını söylemekte ve bu gelişmenin çok daha girift ve problemlî bir takım sonuçlar doğurabileceğine işaret etmektedir.

Bütün bu gelişme trendleri de bize göstermektedir ki, bugün olduğu gibi gelecekte de, otomasyon beşer hayatının ekonomik ve sosyal yönden en önemli ve vazgeçilmez bir parçasını teşkil edecektir. Bu şartlar altında otomasyonun beşer mutluluğu yönünden iyi mi, yoksa kötü mü olduğunu tartışacak yerde, otomasyon gelişmesini bir mûta olarak alıp bu teknik gelişmenin sosyal ve ekonomik problemlerinin halli için gerekli yolları tartışma ve geleceğe ait politikaları şimdiden tesbit etmek, çok daha isabetli bir yol olarak görünmektedir.

İkinci Sanayi Devrimi : Otomasyon

Yakın tarihlerde, otomasyonun yol açtığı sosyal problemler konusunda yapılan geniş tartışmalar, makine ile insan arasındaki münasebetlerin aydınlığa kavuşturulmasına geniş ölçüde hizmet etmiştir. Bazı hayalperestlerin iddialarının aksine, insanlar tarafından makinaların kontrolü azalmamakta, bilâkis artmaktadır. Bu değişiklik, işçilerin ve makinaların teknik münasebetlerinde olduğu gibi, iş organizasyonunun felsemesinde de meydana gelmektedir. Böylece otomasyon teknolojik değişmelerin hem devamlılığını, hem yeniliğini temsil etmektedir.

İkinci Dünya Savaşından buyana, gelişen fikirler ve yapılan tartışmalarda otomasyon ekonomik ve sosyal yönden çeşitli şekillerde tefsir edilmiştir. Bazı müellifler, otomasyonu produktivitenin artmasına yardımcı bir faktör olarak görürken, diğer bazı müellifler ise, işçi ten-sikatına ve dolayısıyla işsizliğe sebebiyet veren menfi bir gelişme olarak telâk-

ki etmişlerdir. Hakikatte yapılan bütün tartışmalara rağmen, otomasyon sosyal sonuçları belirsiz bir nitelik göstermektedir.

Gerçek olan bir şey varsa, bu da dünyanın yeni bir teknolojik gelişme devrine girdiği ve bu değişmelerin dünya üzerindeki her ülkenin ekonomik gelişmesine tesir ettiği'dir. Bundan dolayı basın-da ve kamu oyunda otomasyon konusu sık, sık ele alınmakta, hatta bu gelişmeden «ikinci sanayi devrimi» (second industrial revolution) olarak söz edilmektedir. Birinci sanayi devriminde, insangücünün makina ile yer değiştirmesine mukabil, bu ikinci devrimde makinaların kontrolü da makinalara geçmiş bulunmaktadır. Böyle bir gelişmenin esas itibarıyla, sosyal yönden iki önemli sonuç doğuracağı düşünülmektedir :

1) İnsanın zihniyle ve eliyle yaptığı işlerin yerine makinalar geçecek ve in-

sanlar endüstriyel faaliyetlerden geniş ölçüde tasfiye edileceklerdir.

2) Çalışma hayatı yenibir bünye kazanacak ve çalışmak çok daha «insanca» (human) bir faaliyet haline gelecektir.

Filhakika böyle bir gelişme insanların üstün kabiliyetlerine hitap eden yeni vazifelerin ortaya çıkmasına yol açacak, makinaların bu tipteki üstün vasıflı işlerde kullanılması mümkün olmayacaktır. Gerçekten yeni toplumda bu sistemi yürütmek için gerekli sorumluluk, karar vermek, istişare vesaire gibi fonksiyonlar, işleri can sıkıcı ve insanın üstün kabiliyetlerine hitap etmeyen bir nitelikten çıkaracaktır.

Bazı yazarlara göre ise, otomasyon bir devrim değil, uzun yıllardan beri devam edip giden ve gidecek olan teknolojik gelişmenin yeni bir safha ve merhalesidir. Nitekim teknolojik ilerlemeler asırlar boyu büyük bir hızla devam etmiş, otomatik kontrol ve cihazlar geliştirilmiş, daha geniş endüstriyel ameliyelerde eskisinden çok daha muğlak makinalar sınaî üretimin bir vasıtası haline getirilmiştir.

Esasında otomasyonun daha fazla boş zaman ve daha yüksek hayat standardı temin etmesine mukabil, çalışma hayatında sayısız problemler doğurduğu da bir gerçektir. Otomasyonun sonuçlarından toplumun her ferdi az çok etkileneceğine göre, otomasyon günümüzün en önemli ekonomik ve sosyal bir problemini teşkil edecektir. Konunun bilhassa doğrudan doğruya etkisinde olanlar, sanayiciler, işçi ve işverenler, sendika liderleriyle hükümetlerdir. Eğer yeni nesiller, endüstriyel devrimin hatalarını önleyecek ve otomasyonun yaratacağı nimetlerden azamî istifadeyi sağlayacaklarsa, otomasyon bü-

tün ekonomik ve sosyal problemlerle, enine boyuna tartışma konusu yapılmak gerekir.

Diğer taraftan otomasyon kavramının farklı çevrelerde değişik manalarda kullanılmasına rağmen, bu mefhumdan genellikle teknolojik değişimler kastedilmektedir. Aslında endüstri hayatında otomasyonla ilgili olmiyan binlerce teknolojik gelişme kaydedilmektedir. Gerçekten bir çok teknolojik gelişmenin otomasyonla hiç bir alakası yoktur. Diğer bir ifade ile, otomasyon sadece teknolojik bir gelişme değildir. Otomasyon iyi kurulmuş mühendislik prensipleri ve son zamanlarda geliştirilmiş bazı «haberleşme» (communication) teorilerini birleştiren özel bir teknolojidir. İkinciDünya Savaşı sırasında radar-güdümlü uçaklar, uçaklara karşı kullanılan elektronik kontrollu silâhlar v.s. gibi otomatik ve kendi kendini düzeltici araçlara olan acil ihtiyaçların baskısıyla otomasyonun gelişime kaydettiği görülmektedir.

Teknolojik gelişmelerin çoğunun aksine, otomasyonun temel özelliği teknolojik vetireler hususunda genelleşmiş bir düşünce tarzını temsil etmesidir. Bu vasfı ile otomasyon teknolojik gelişmelerin daha geniş bir anlamda ele alınışdır. Fizikçi, psikolog, fizyolog, matematikçi, mühendis v.s. gibi bir çok değişik ilim ve teknik alanlarındaki mütehassıslar bir birleriyle girift «muhabere» (communication), intikal (transmitting), alma (receiving) ve mesajları «tefsir» (interpreting) «bilgiyi» kullanma gibi problemler üzerinde çalışarak, bunların matematik terimleriyle ifade edilebilmesi için, müşterek bir teknik lisan ihtiyacını duymuşlardır. Bu araştırma sahası ve gelişmelerine MIT Profesörlerinden Norbert Wiener tarafından «sıbrnetik» (cybernetics) denmiştir.

Yunanca yönetme ve kontrol manasına gelen bu kavramın yaşıyan organizma ve mekanik sistemlere tatbik edilen genel kontrol ve muhabere teorisini ifade etmesi tasarlanmıştır. Bu sistemin temel elemanlarından biri «kendi kendini ayarlama» (self-regulation) kavramıdır. Aynı şeyin mühendislik dilinde ifadesi «geriyi besleme» (feed-back) veya «closed-loop circuit» dir.

Her şeyden evvel malların ve kıymetlerin üretimi teknik ve vetiredir. Bunlar ne şekilde yapılırsa yapılsın, bütün üretim tipleri esas itibarıyla iki faktörün birleşmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu faktörler enerji ve «bilgi» (information) dir. Enerji, hammaddeyi fizikî ve kimyevî müdahaleler ile yeni şekillere sokmaktadır. Tabii şekilde, enerji ve hammadde, şekilsiz bir durumdur. Ancak bu her ikisi «enformasyon» tarafından kontrol edildiği taktirde, faydalı bir iş yapılabilir olmaktadır.

Esasına iç kontrole dayanan makineler, alet aşınması gibi, dış çevredeki değişimler mühimsenmeyecek bir nitelik gösterdiğinden, rutin üretime uygundur. İcraatın intizamının muhafaza edilmesini kontrol fonksiyonundan başka, bütün diğer fonksiyonlar tamamen otomatikleştirilebilir. Bu vetireye yükleme ve boşaltma fonksiyonları da dahil bulunmaktadır. Bulunulan çevrenin ve dış etkilerin randımana tesir ettiği hallerde, bu değişikliklere göre makinayı ayarlayabilecek bir dış kontrol gereklidir.

Dış kontrolün mekanizasyonu vetiresi yeni bir hâdise değildir. Delikli metal kartlarla makinenin takip edeceği yolu «programlayan» ve XVIII. asır sonlarında yapılan «Jacquard tezgâhı» bu yönde atılmış bir kısmî bir adım sayılmaktadır.

Tatbikatta otomasyonun üç esaslı şekli göze çarpmaktadır :

1 — İntegrasyon (Intergration) :

Otomasyonun bu birinci şekline tatbikatta «integrasyon» veya «ileri derecede makinalaşmak» da denilmektedir. Bu şeklin en dikkate değer tatbikatı Detroit'deki otomobil endüstrisinde görüldüğü için, genellikle «Detroit otomasyonu» olarak da isimlendirilmektedir. Bu tip otomasyonun esasını, şimdiye kadar bir takım endüstriler vasıtasıyla yapılan üretim ameliyesinin bir endüstride birleştirilerek, malın hiç el değmeden meydana getirilmesi teşkil etmektedir. Seri üretim, yükleme, boşaltma, taşıma v.s. gibi fonksiyonlar birbirleriyle zincirleme çalışmaktadır. Bu otomasyon tipi halihazırdaki üretim metodlarında zincirleme şekilde yapılan buluş ve gelişmelerin sonuncu adımını teşkil etmektedir.

2 — Geriyi Besleme Kontrolü (Feed-Back Control) :

İkinci prensibin esası kısaca şudur : Mekanizma çalışırken gerekli bilgiler kendisine empoze edilir ve mekanizmanın hatalı bir hareketi vukuunda, iş tekrar edilerek hata otomatik olarak düzeltilir. Buhar makinasının süratini tanzim etmek üzere Watt'ın icat ettiği «filyball governor», hakiki feed back kontrolün genellikle ilk örneği olarak kabul edilir. Feed-back sisteminin bilinen bir misâli de, bir çok evlerdeki sıcak hava ve su için konulmuş bulunan termostatik kontroldür. Bilindiği gibi bu kısmen basit bir kendi kendini düzeltici cihazdır.

Bu tip kontrol, aşağıda izah edilen mekanizma içinde çalışmaktadır. Makinenin input'u kendi output'u tarafından o şekilde ayarlanacaktır ki, output evvelce kararlaştırılmış nazari taslağa uygun ola-

bilsin. Basit bir termo-statik kontrollu ısıtma tertibatında olduğu gibi, output'un yarattığı şartlar otomatik olarak önce input miktarını, dolayısıyla makinanın icraatını kontrol etmektedir. Feed-back prensibiyle kontrol yapıldığı zaman, makinalar kendi kendilerine durup, tekrar çalışmaya başlayarak, output'un kalite ve miktarını otomatik olarak ayarlamaktadırlar.

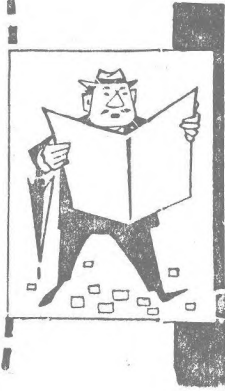
Aslında Feed-back sadece otomasyon prensibinin bir Özelliğidir. Mekanizasyon ve «kitle üretimi» (mass production) sisteminde feed-back teknolojisi mevcut değildir. Feed-back sisteminin tabiatında da bir çok misâlleri mevcuttur. Bu arada meselâ Kanada da popüler bir misâlden bahsedilir. Tavşanları yiyerek yaşayan «vaşak» (lynx) ları ile tavşanların mevcudu orantılı olarak değişmektedir. Tavşanlar çoğalınca vaşakların ömürleri uzamakta, fakat bu yüzden tavşanlar tükenmekte ve dolayısıyla vaşaklar da azalmaktadır.

Bir asır kadar önce Darwin İngiltere'

de neden eşek arısının bu kadar çok bulunduğunu şöyle izah etmiştir : «Napolyon Harplerinden sonra İngiltere'de erkek nüfusu hızla azalmıştır. Bu durum bir çok genç kadının evlenememesine yol açmıştır. Evde kalmış kızlar genellikle ufak kasabalarda yaşamakta ve kedi beslemekteydiler. Kediler fare, fareler ise arı yediklerinden, kedilerin artması, farelerin azalmasına sebep olmuştur. Öte yandan fareler de arıyla beslendiklerinden, arılar hızla çoğalmıştır. Böylece savaş, hayvanların miktarları arasındaki dengeyi değiştirmiştir.»

Feed-back prensipleri asırıarca bilinmiş ve tatbik edilmiştir. Bugünkü tatbik şekli ise on sene öncesi için dahi imkânsız sayılacak bir gelişmedir. Elektronik komputer'lere yapacakları işin direktifini veren, ya ufak kartonlar veya manyetik bantlardır. Makinalar output'u kontrol edebilmekte ve aeternatifler arasında tercih yapabilmekte, nihayet input-daki farklara göre kendini ayarlayabilmektedir.

Ayın Ekonomik Olayları



Dünya Borsalarında Altın Fiatlarının düşüşü

Faruk ÇEHRELİ

Altın fiyatları yeniden bir düşme kaydederek, doların altın karşılığı olan, 35 dolar 1 ons fiyatın hemen biraz üstünde şimdilik tutunabilmiştir. 50 Sentlik bir fazlalığın devam edip etmeyeceği hususunda kesin bir kanaat yoktur.

Dünya da en büyük altın üreticisi durumunda bulunan Güney Afrika altın fiyatlarının düşmemesi için büyük gayretler sarfederek yeni çıkardığı altınları stok etme yolunu tercih etmişti. Ayrıca altın fiyatlarını yüksek tutmak için İsviçre bankalarının altın topladıkları da bilinen bir olaydı. Ayrıca 19 ay evvel Washington'da toplanan bankerler altın fiyatında meydana gelen tahavvülleri önlemek için altının

dolar karşılığının ve piyasa fiyatının ayrı ayrı tesbiti hususunda çabalar sarfedmişlerdi. Alınan kararların altın fiyatlarının düşmesi yönünde müessir olduğunu görüyoruz. Spekülâtörlerin, bankerlerin altın fiyatını sabit tutma hususundaki azimlerinin muaffak olacağına kanaat getirmeleri karşısında, altın üzerinde oynamaktan çekindiklerini, sunî şekilde yaratılan talebin azalması neticesi fiyatlarda meydana gelen küçük düşmeler Cenubi Amerikayı ve İsviçre bankerlerini ellerinde bulunan stokları eritme çabasına sevkettiğini görüyoruz. Fiyatlarda meydana gelen şaşkınlık verici düşmenin bundan ileri geldiğine inanmak için karineler oldukça çoktur.

Altının muhtelif borsalardaki durumu aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

Paris'te: Borsada külçe altının fiyatı 25 Kasım'da 50 frank daha düşerek, 6.700'e inmiştir. Bu rakam, bu yıl tesbit edilen en düşük fiyattır. Böylece altının paritesi de «Ounce» u 37.37 dolar olmuştur ki, bu da resmî fiyattan sadece 2,37 dolarlık bir fazlalık göstermektedir. Londra serbest piyasasına göre fark ise 2,02 dolardır. Bu fark ise, Fransız piyasasını uluslararası borsalardan tecrit eden kontrollerden ileri gelmektedir.

Napolyon altını da 10 centime daha düşerek 67,80 frank olmuştur.

Frankfurt'ta : Frankfurt borsasında altının resmî fiyatı kilo başına 39 mark düşmüş ve böylece 4,255 marktan 4,216 marka inmiştir.

12,5 kiloluk altın çubukların kilo fiyatı da 37 marklık bir düşme ile 4,243'ten 4,206'ya inmiştir.

Londra'da : Londra serbest piyasasında 25 Kasım'da altının «Ounce» u 35,35 dolar olarak tesbit edilmiştir ki, bu bir gün önceki kapanış fiyatından 20 cent daha düşüktür. Böylece 35 cent'lik bir fark kalmıştır.

Zürich'te : Altın fiyatlarında düşme devam etmiş ve Zürich serbest piyasasında altın «Ounce» u 35,30 dolardan satılmıştır. 24 Kasım kapanış fiyatı 35,40 dolar idi.

Melbourne : Avusturalyada altın üreticileri birliği altın fiyatları için bir fiyat tesbit etmemiş ve ülkede altın satışlarına bir süre ara verilmesini kararlaştırmıştır.

Bu karar(yabancı ülkelerde altın fi-

yatının düşmesi üzerine Avusturalyanın gösterdiği tepkidir. Avusturalyada serbest pazarda altının onsu 32,29 dolardır.

SINAI V EZİRİ MAMULLERİMİZİN DIŞ PIYASALARDA MARKETING VE ARAŞTIRMASINI YAPMAK İÇİN YENİ BİR TEŞEBBÜS

İhracatımızı artırmak için üzerinde ehemmiyetle durulacak konulardan biri de pazarlama araştırmalarıdır. Bu konuda firmalarımızın ve ticari ateşelerimizin müsbet bir netice ortaya koymadıklarını müşahade etmekteyiz. Bu durumu gören yabancı bir firmanın Odalar Birliğine yaptığı ilginç teklifi yerinde görürken kendi hesabımıza üzüntü duymakta elden gelmiyor.

Wlaskamp 70, Lahey, Helland adresinde faaliyette bulunan Ottomann Trading Co. firmasından Odalar Birliğine gönderilen bir yazıda aşağıdaki malûmat verilmektedir :

«Firmamız Türk iş adamları ve sanayicilerine yurt dışında yararlı olmak amacı ile kurulmuş olup, genel politikası Türk sanayi ürünlerini Orta ve Kuzey Avrupa piyasalarında tanıtmak, pazarlama araştırmalarını yapmak ve kalite - fiyat kombinezyonunda rekabet potansiyeline haiz mamûllerin, başta Hollanda olmak üzere Orta ve KuzeyAvrupa memleketlerine ithâlini hedef tutmaktadır.

Firmamız kuruluş gayesine uygun olarak, sayın teşkilâtınızca bilinen ve yurt dışına ihraç edilebilir mal üreten sanayici ve iş adamları ile yakın bir işbirliği kurmak arzusundadır. Bu çalışmalara ilâve olarak, teşkilâtınız tarafından yurt dışında yaptırılması arzu edilen pazarlama araş-

tırmaları ve pazarlama etüdleri için her an emrinize hazır olduğumuzu belirtmek isteriz.»

Mezkûr yazıda firma hakkında aşağıdaki tamamlayıcı bilgiler verilmektedir :

Faaliyet Programı :

OTTOMANN Trading Co. aşağıda belirtilen sahalarda faaliyet programına sahiptir :

- 1 — Temsilcilik,
 - 2 — Pazarlama Araştırması ve Pazarlama,
 - 3 — İthalât ve İhracat.
- 1) Temsilcilik :

Bugün yurdumuzda üretilen sanayi ve ziraî mamûllerin yurt dışına ihracatı gerçekleşmiştir. Ancak bu ihracat hiçbir zaman arzu edilen çeşit, hacim ve değere yükselmemiştir. Bunun başta gelen sebeplerinden biri, yurt dışına ihracatta, yabancı firmaların insiyatifi ellerinde bulundurmaları ve bu iş adamlarının faaliyetlerinin, Türkiye'nin menfaatlerini düşünmeyecek kadar çok yönlü olmasındandır.

/ikinci sebep, Türk iş adamlarının dış pazarlardaki fiyat - kalite konjonktür algılanmalarını günü gününe takip edememeleri, ve Dış Ticaret Ateşeliklerimizin istenilen yardımı sür'atle yerine getirememeleridir.

Buna mukabil, yabancı ithalâtçılar o andaki fiyat ve kalite bakımından en münasip malı seçtiklerinden, iş adamlarımızın ihracat stratejileri bu gidişe ayak uyduramamakta dolayısıyla, bütün çalışmalara rağmen, büyük güçlüklerle elde olunan dış pazarlar kaydedilmektedir. Firmamız bu boşluğun önemini düşünerek, yu-

karda izah edilen dezavantajları önleyici tedbir olarak, «Temsilciliğe faaliyetlerini programına almış ve temsil edeceği firmaya ait yurt dışındaki işletmecilik faaliyetlerini ilmî araştırma prensipleri içinde plânlamayı ve yürütmeyi arz etmektedir.

2) Pazarlama Araştırması ve Pazarlama :

Memleketimizde Avrupa piyasalarında satılan benzeri mamûllerle rekabet edebilecek vasıflara haiz mamûller imâl edilmektedir. Ancak bu yetenek hiç bir zaman mamulün yurt dışına ihracatına kâfi gelmemekte ve donelerini tatbikî pazarlama araştırmasından alan pazarlama programlarının dikkatle hazırlanmasını ve tatbikini gerektirmektedir. Bu nedenle firmamız pazarlama araştırması ve pazarlama faaliyetlerini programına alarak, fiyat-kalite kombinizasyonunda, ihraç edilebilir niteliğine haiz mamûlleri imâl eden sanayici ve iş adamlarına aşağıdaki hususlarda yardımcı olmayı arzu etmektedir :

a. Müstakbel pazarların var olup olmadığı,

b. Var ise, hangi şartlar altında yaratılacağı, genişletileceği ve korunacağı,

c. Hâlen Türkiye'de imâl edilen mamûllere benzer olup, Avrupa piyasalarında satılan mamûllere ait standartların araştırılması ve fizik - kimyevî testlerin yapılması,

d. Pazarlama araştırması yapılan ve ihraç edilebilir vasfına haiz mamûllerin pazarlama programlarını, ilmî işletme araştırmaları prensipleri içinde yürütmek.

3) İthalât ve İhracat :

Firmamız faaliyet programına Türki-

ye ile Hollanda arasında, ithalât ve ihracât faaliyetlerini de almıştır. Bu sebeple pazarlama araştırması yapılan mamûllerin, başta Hollanda olmak üzere Orta ve Kuzey Avrupa memleketlerine ithaline gidecektir.

ROCKEFELLER'İN İŞ ADAMLARININ GÖREVİ HAKKINDAKİ İLGİNÇ BEYANATI :

Chase Manhattan Bank'ın başkanı David Rockefeller, Paris'te Batılı iş adamlarına yaptığı bir konuşmada, «Az gelişmiş ülkelere yatırımlarını arttırmaları gerektiği» üzerinde durmuş ve bunun bir görev olduğunu ileri sürmüştür.

David Rockefeller, Batılı bir iş adamının üç görevi olduğunu belirtmiştir.

1) Gelir dağıtımına dikkat ederek yapılacak yatırımların daima yatırımın yapıldığı ülke lehine olmasına dikkat edin, fakat aldığınız kârın düşmesine göz yummayın,

2) Az gelişmiş ülkelerdeki sosyal problemler karşısında bir Batılı iş adamı daima en yeni tekniği kullanmalıdır. Bu iş konusunda da geçerlidir.

3) Az gelişmiş ülkelere yatırım yapan bir iş adamı, daima yeni bir şeyler öğretmek için orada bulunduğunu aklında tutmalıdır. David Rockefeller, özellikle bu noktanın, az gelişmiş ülkelere yapılacak en önemli yatırım olduğunu ileri sürmüştür.

Bu konuşmasından sonra bir basın toplantısı yapan Rockefeller, gazetecilere dünya para dengesinin Fransa ve Alman-

ya tarafından alınan tedbirlerle yeniden sağlamlaştığını belirtmiştir.

Rockefeller konuşmasını şu şekilde tamamlamıştır : «Eğer dünya para sisteminde bir değişiklik yapılırsa, bu en çok az gelişmiş ülkelerin aleyhine olur. Zaten zayıf olan bu paralar hiç bir şekilde ağır yüke dayanamazlar. Hepimizin gerçekçi olması kâğıtlarımızı oynarken dikkatli davranmamız gerekir.»

David Rockefeller, konuşmasının bir yorum niteliğinde olduğunu söyledikten sonra, «Bu konulara dikkat etmemiz, hepimizin geleceği ile ilgilidir» demiştir.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ 1969 YILI KALKINMA HIZINI % 7 OLARAK HESAPLIYOR :

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan Milli Gelir hesaplarına göre, bu yıl içinde kalkınma hızı tam yüzde 7 olarak hesaplanmıştır. Böylece, plân hedefi bu yıl aynen gerçekleşmiş olmaktadır.

Temmuz ayında yapılan ilk geçici tahminler, kalkınma hızının yüzde 6,8 olacağını göstermişti. Aradan geçen dört aylık uygulama, kalkınma hızında, aradaki yüzde 02'lik farkın da kapatıldığını göstermiştir.

15 Kasım tarihli tahminlere göre, Sanayi Sektöründeki gelişme ise yüzde 12 olarak hesaplanmıştır. Temmuz ayındaki tahmin ise, bu alanda gelişme hızının yüzde 11,5 oranında olacağı sonucu vermişti. İki tahmin arasındaki zaman, Sanayi Sektörünün de, yüzde 0,5 oranında lehine işlemiştir.

Yüzde 12'lik kalkınma hızı, Sanayi Sektörü için plân tarafından öngörülmüş-

tü. Son dört yılın sanayi sektörü kalkınma hızı ortalaması, verilen bilgiye göre yüzde 11,5 olmuştur. Bu bakımdan, bu seneki rakam, İktisadi çevrelerce son derece müsbet karşılanmıştır.

AET TARIMI VE TÜRKİYE

İktisadi Kalkınma Vakfının «AET Tarımı ve Türkiye» adı altında yayınladığı etüd ve araştırmasının bu konuya yeteri kadar ışık tuttuğuna işaret ederken tenevvür etmek isteyebilenlere kitabı bedelsiz olarak göndereceklerini memnuniyetle belirtiriz. Almak isteyenlerin «İktisadi Kalkınma Vakfı Ali Han, Kat 5, Sahne Sokak Galatasaray/İstanbul» adresine yazmaları gerektiği bildirilmektedir.

Kitabın çok muhtasar özetini aşağıda veriyoruz:

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Ortaklığımızın ilk aşaması olan beş yıllık hazırlık döneminin sona ermesi ve geçiş dönemi şartlarının tesbiti için sürdürülen görüşmelerin sonuçlandırılması gayretlerinin yoğunlaştırıldığı şu günlerde, konunun Türk ekonomisi açısından taşıdığı hayati öneme rağmen bu alandaki gelişmeler gizliliğini hâlen muhafaza etmektedir.

Daha çok resmî olmayan kaynaklardan edinilen bilgiler, AET tarafından ileri sürülen şartların, gerek sanayi ve gerekse tarım sektörü yönünden, umulanlardan çok farklı olduğunu göstermektedir.

Ümit edilmekteydi ki, tarım ürünlerimiz için sağlanacak gümrük indirimleri, üçüncü memleketlerle rekabet gücümüzü arttıracak ve böylece bir taraftan ihraca-

tımızı çoğaltırken, diğer taraftan da bu sektörde üretim artışını teşvik edici rol oynayacaktı. Oysa AET'nin tarım sektörü ile ilgili teklifleri tamamen umut kırıcı olmuştur. Bir kaç ürün istisna edilirse (ki bunlar zeytinyağı, tütün, fındık, üzüm ve yeşil sebzelerdir) bu sektör, hazırlık döneminde olduğu gibi tamamen anlaşma dışında bırakılmaktadır.

Çeşitli vesilelerle, tüm tarım politikası tartışma konusu olduğu zaman, Topluluk yetkilileri ve üye devlet ilgililerinin birleştikleri müşterek tavsiye, tarımımızın rakip olmaktan ziyade, tamamlayıcı istikamette geliştirilmesi şeklinde olmuştur.

Yukarıdaki açıklamalardan sonra, gerçekçi bir görüşle, AET'nin tarımla ilgili tutumunu aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1) Tarımımız, Topluluk tarım politikası dışında bırakılacaktır.

2) Bazı tarım ürünlerimize tanınabilecek vergi indirimi suretiyle ihrac kolaylığı sağlanacaktır. Bu ürünler AET'de üretimi yapılamayan veya az yapılanlara münhasır olacaktır.

3) Büyük meyva üreticisi olan İtalya'nın muhtemel baskısı ile meyvalarımız için herhangi bir kolaylık sağlanılmasından kaçınılacaktır.

4) Narenciye için hâlen bütün Akdeniz ülkelerine tanınmış bulunan vergi indirimine ilâveten, yeniden bazı haklar verilmesi mümkün görülmemektedir. Fas ve Cezayir'in Fransa ile mevcut geleneksel ilişkilerinden ötürü elde ettiği % 80 vergi indiriminin bize de uygulanması bahis konusu olmayacaktır.

5) Yunanistan'ın 1963 Atina Anlaşması ile tarım ürünleri için temin ettiği avantajlara benzer kolaylıkların verilmesi mümkün olmayacaktır. Topluluğun başlangıç yıllarında, geçiş dönemi ile ortaklık kurmuş olan Yunanistan'a tanınan hakların pek cömertçe verildiğinin sonradan ifade edilmiş olması da, buna bir nev'i işaret sayılmaktadır.

SONUÇ...

Bütün bu nedenlere rağmen gümrük indirimlerinden faydalandırılacak tarım ürünlerimizin listesinin geniş tutulması için gereken gayretler sarfedilmelidir. Bundan, ihracatımızı artırma imkânları yanında üretimi de teşvik edici rol oynaması bakımından olumlu sonuçlar beklemek doğru olur.

— 0 —



Devalüasyon Sorunu

Dr. Doğan KARGÜL

Devalüasyon teorik yönünden çıkardığımız sonuçları uygulama yönünden değerlendirecek olursak şunu görürüz.

Devalüasyon genellikle az gelişmiş ülkeler için başvurulması faydalı bir tedbir olmamaktadır. Çünkü az gelişmiş ülkelerde çoğu kez ihraç malları arzı gayri elâstiktir. Yine ihraç imkânları, teknolojik seviyenin verdiği üretim gününden çok, tabii faktörler bağlı kalmaktadır. Devalüasyon neticesi ihracat istenilen ölçüde artırılamamaktadır. Eğer ihraç imkânları fazla zorlanırsa bu defa ekonomi içinde zaruri ihraç maddelerinin fiyatları yükselmektedir. Diğer taraftan az gelişmiş ülkelerde ithal malları talebi gayri elâstiktir. Nitekim bu ülkelerde gerek sermaye teşhizat ve bazı ara mallarının, gerek lüks yoğaltım mallarının talebi fiat değişimelerinden pek az etkilenir.

Az gelişmiş ülkelerin hemen hepsi fert başına milli geliri arttırmak ve daha

yüksek refah seviyesine ulaşmak amacını gütmektedir. Bu sebeple plânlı iktisâdi kalkınma, sermaye malları bazı hammadde veya yarı işlenmiş maddeler ithalini gerektirmektedir. Bunların ithalâtını kısmak iktisâdi büyüme haddini ters yönde etkileyecektir. Yine, az gelişmiş ülkelerin gelir bölüşümündeki büyük farklar yüksek gelir sınırlarının göstermelik yoğaltımına ve lüks ithal malları talebinin gayri elâstik olmasına yol açmaktadır. Devalüasyonun, az gelişmiş ülkelerde ithal malları talebini fiyat mekanizması yolu ile kısamamasının sebebi ancak bu şekilde açıklanabilir. Yine bundan dolayıdır ki, devalüasyon bu ülkelerde dışarıya altın ve döviz akımını önleyememektedir.

Az gelişmiş ülkelerde uygulanan yüksek gümrük vergileri ve çok sıkı kambiyo denetimi de bu ülkelerdeki gelişmeyi kösteklemektedir. Çünkü bu tedbirler yatırım hacmini ve ticaretin gelişmesini baltalamaktadır.

Az gelişmiş ülkelerin ödemeler bilânçosunu düzeltmek hızlı iktisâdî kalkınmayı gerçekleştirmek için takib edeceği en uygun yol çok sayıda kambiyo kuru politikası uygulamaktır.

Çünkü az gelişmiş ülkelerin devalüasyona başvurması varılmak istenilen amacı gerçekleştiremediği gibi devalüasyonun yarattığı fiyat yükselmeleri enflasyona yol açmakta ve enflasyonun ülke için bütün sakıncalı tarafları tekrar ekonomiyi bir buhrana sürüklemektedir. Dış ticaret tıkanmakta, dış borçlar artmakta netice itibariyle devalüasyon - enflasyon çemberi içine girilmekte ülkenin iktisadi kalkınması bir süre için durmaktadır.

Çok sayıda kambiyo kuru politikası birçok mahzurları ortadan kaldırmakta, bu ülkelerdeki gelişmeyi engellemediği gibi yeni enflasyonlara, devalüasyonlara, büyüymeyi engelleyici sıkı kontrollere ihtiyaç göstermemekte, dövizin sosyal amaçlara uygun şekilde paylaşımını da sağlamaktadır.

Çok sayıda kambiyo kuru, rüşveti ve kota sistemi ile menfaat sağlama riskini azalttığı gibi beklenmedik kârları da bertaraf etmektedir. İdari organların yanlışla ihtimallerini önlemekte, sistem fiyat mekanizması yoluyla kısmen kendi, kendine işler hâle getirilmektedir. Yalnız çok sayıda kambiyo kuru millî gelir ve fiyat değişimlerinden büyük ölçüde etkilenmek-

tedir. Bu bakımdan sistemin tatmin edici bir şekilde işleyebilmesi için ekonomide nisbî istikrarı sağlayan bir tedbirin alınması gerekmektedir.

Gelişmiş ülkelerde devalüasyona, maliyet enflasyonunun ihraç imkânlarını azaltması halinde, istihdam seviyesini ve dış ticareti arttırmak, ülkeler arası rekabette geri kalmış sektörlerin üretim gücünü hızlandırmak için başvurulabileceği gibi ödemeler bilânçosunda meydana gelen uzun süreli açıkları kapamak için de başvurulabilir. Ancak bu ülkelerde yeterli sermaye ve teçhizatın oluşu artan ihraç malları talebini karşılayacak üretim gücünün bulunması yeni arzın elâstik olması devalüasyondan beklenen kısa süreli faydaların sağlanmasına imkân vermektedir. Ancak devalüasyonun ödemeler bilânçosu kalemleri üzerinde etkili olabilmesi için ekonomiyi kontrol altında tutan bazı tedbirlerin uygulanması gerekmektedir. Büyük çapta sermaye teçhizat değil de bazı ham maddeler ve yarı mamuller ithal etmek zorunda olan bu ülkeler de, ithalâtı, dünya piyasasında en ucuz fiyatı teklif eden ülkelerden yapma temayülü artmaktadır.

Dünya ticaretini kısıtlayıcı mahiyette de olsa, az gelişmiş ülkeler mevcut iktisadi gelişme farkı yüzünden kendilerine uzun süreli azami büyüme haddi sağlayan gerekli bütün tedbirleri uygulamak zorundadırlar.



Yabancı Sermayenin Ekonomik Gelişmeye Tesirleri

Yüksel BİLGİN

Bugün yabancı sermaye hakkında leyhte ve aleyhte çok şey söylenmektedir. Bunlar içinde muhakkakki hakikat payı olanlar vardır. Ancak yabancı sermaye bir vakıa olduğuna göre bu vakıayı kabul ederek ondan azami istifade yoluna gitmek gerekir.

Sosyalist ülkeler dahi bugün yabancı sermayeden faydalanma yoluna gitmektedirler. Rusya İtalyanlarla otomobil ve tekstil fabrikası kurmak, Japonlarla maden işletmeciliği yapmak ve Hollandalılarla denizden petrol çıkarmak hususunda anlaşmıştır. Keza Polonya ve Yugoslavya'da da yabancı sermaye yatırımları artmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde yapılan yabancı sermaye yatırımlarında iki tip yatırım göze çarpmaktadır.

1. — İhracatı arttırıcı ve dolayısıyla ödemeler dengesini müspet yönde etkileyen fakat ekonomik gelişmeye katkı

bulunmayan yatırımlar. (Maden ve petrol istihracı gibi yatırımlar)

2. — İstihlâk sahasına yapılan yatırımlar. Bunlar da ödemeler dengesine birşey katmayan fakat ekonomik gelişmeye faydalı olan yatırımlardır.

Yabancı sermayenin esas gayesi kârdır. Bunu gerçekçi bir gözle kabûl etmek gerekir ve yabancı sermayenin aşırı kâr gayesini uygun bir politika ile normal duruma getirmek mümkündür.

Dünyada yabancı sermaye yatırımları artmaktadır. Yalnız bu artışların tamamı dışardan gelen sermaye değildir. Yabancı sermayedar elde ettiği kârları transfer etmiyerek oto finansmanla bu artışı sağlamaktadır.

1960 - 1970 yılları arasında gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere doğru yabancı sermaye akımları şöyledir.

Ülkeler	Toplam (Milyon Dolar)
A.B.D.	5.767.0
İngiltere	881.1
Almanya	1.143.9
Fransa	1.349.9
İtalya	284.9
Japonya	8.55.3
Belçika	153.4

En büyük sermaye ihracatçısı durumunda olan A. B. D. nin 1929-1966 yılları arasında dış ülkelere yaptığı yatırımlar (milyon dolar) şöyledir.

Ülkeler	Petrol	Maden	İmalât	Diğer	Toplam
Bütün ülkeler toplamı	16.264	4.135	22.050	12.113	54.562
Az gelişmiş ülkeler toplamı	6.975	1.827	4.124	3.915	16.841
Gelişmiş ülkeler toplamı	—	—	—	—	37.721
Kanada	—	—	—	—	16.8
Avrupa	—	—	—	—	16.2
Güney Amerika	—	—	—	—	9.9
Afrika ve Ortadoğu	—	—	—	—	3.7
Diğer bölgeler	—	—	—	—	7.9

Gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere yılda 3 milyar dolarlık yabancı özel sermaye akmaktadır. Özel ve Resmî sermaye akımı ise yılda 10 milyar doları bulmaktadır.

Yabancı sermaye lehinde ileri sürülen mülahazalar :

1. — Yabancı sermayenin ekonomik gelişme için önemi herşeyden evvel bir tasarruf kaynağı olmasıdır. Çünkü az gelişmiş ülkelerde tasarruf ve sermaye miktarı azdır.

2. — Yabancı sermaye bir memleketin en verimli sahalarına yatırım yapmaktadır.

3. — Yabancı sermaye gelişmekte olan ülkelere modern teknolojiyi ve modern işletmeciliği de getirmektedir.

4. — Yabancı sermaye borçlardan daha elverişlidir. Çünkü kazandığı takdirde kâr transferi yapacaktır.

5. — Yabancı sermaye girdiği ülkede tasarrufu teşvik eder.

Yabancı sermayenin ekonomik gelişmeye menfi tesirlerini ileri sürenler şu noktalara değinmektedirler.

1. — Yabancı sermayenin tamamının dış sermaye olması gerekir. Halbuki

içerden elde ettiği kârları tekrar yatırarak yabancı sermaye gibi gösterirler.

2. — Yabancı sermayenin kâr transferleri büyük yekûnlara baliğ olmaktadır. Bazen bu transferler ana sermayeyi de aşarak ödemeler dengesini menfi yönde etkilemektedir.

3. — Yüksek fiyatlarla yapılan satışlar aşırı kâr elde etmelerine ve Kambiyoyu Kurunmunun sabit tutulması da bu kârların daha da yükselmiş olarak transferine sebep olmaktadır.

4. — Yabancı sermaye giricliği alanlarda yerli teşebbüsün bu alanlara girmesini önlemektedir.

5. — Yabancı sermaye yerli özel teşebbüsü baltalamakta ve dolayısıyla tasarrufu engellemektedir. Bunun neticesi yerli tasarruf ya verimsiz sahalara kaymakta veya yurt dışına kaçmaktadır.

6. — Yabancı sermaye teşebbüsünün kazançları monopol kazançlarına benzemektedir. Çünkü hükümetlerin aldığı koruyucu tedbirlerle bu imkân yaratılmaktadır.

7. — Yabancı sermaye kuruluşları kalifiye elemanları kendilerine çekmektihtam etmemekte ve dolayısıyla bu te fakat bu şahısları gerekli yerlerde isfertler teşebbüs kabiliyetini kaybetmektedirler.

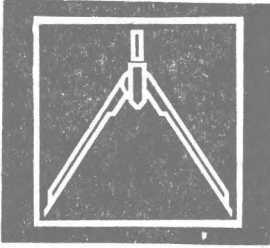
8. — Yabancı sermayenin getirdiği teknoloji de geldiği memleket gerçekleştir-

rine uymayabilir.

Netice olarak; Ölçüsüz ve dikkatsiz bir yabancı sermaye politikasının uzun dönemde ekonomik gelişmeye menfi tesiri olacağını söylemek yanlış olmaz. Fakat yabancı sermayeye tamamen sırt çevirmekte ekonomiyi bazı faydalardan mahrum bırakacaktır.

Uzun bir perpektif içinde esaslı çalışmalarla yabancı sermayenin ne gibi alanlarda faydalı olacağı tesbit edilmelidir. Bu yatırımların faydalı olabilmesi için yeni teknoloji, istihdam, dış ödemeler dengesi, sermaye terakümü gibi hususlarda müsbet neticeleri olması gerekir.

Yabancı sermayenin mahzurlarını yu-
karıdaki kıstaslara göre bertaraf ederek
memleketimiz için daha faydalı duruma
getirmek imkânı olduğuna inanıyoruz.



Basın Endüstrisi Ürünleri ihrac edebilir miyiz ?

Nurettin ÖZŞİMŞEK

II. Beş Yıllık Kalkınma Plânının 1968 yılı programına ait İcra Plânında: «Basın Endüstrisi ürünlerimize ihrac imkânı kazandırılmasını hedef güden tedbirlerin gerçekleştirilmesi...» hükmü yeralmaktadır.

Sözü edilen plân, gerekli çalışmaların yapılması ve koordine edilmesiyle Türkiye Odalar Birliği, İGEME «İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi» ve Dış Ülkelerdeki Ticaret Ataşeliklerimizle Müşavirlikleri görevli kılmıştır.

Nitekim son 20-30 yıldan beri devam edegelen büyük gelişmeler basın endüstrisini de etkilemiş, son model baskı makineleri, offset ve fotoğraf klşe tesisleri yurdumuzda da yerleşmiş ve bu endüstri kolunda her çeşit baskı tekniğine vâkıf vasıflı elemanlarla, modern işletmeciliği bilen bir idareci kadrosu da yetişmiştir.

Buna paralel olarak bu endüstri kolu

halen memleket ihtiyacını tamamen karşılayacak kapasitede olup, ihracata yönelecek güce de sahiptir.

Son yıllarda başta A.B.D. olmak üzere, birçok memleketlerin yayınevleri ucuzluk sağlamak ve rekabet gücü kazanmak gayesiyle diğer ülkelerdeki basımevlerini tercih etmektedirler. Meselâ Amerikada yayınlanan birçok kitabın, aynı nefasette fakat daha ucuz baskılarının Japonya'da yapıldığı görülmektedir.

İşte bu şartlar ve misâller karşısında Türk Basım Sanayiinin ihracat imkânlarını araştırmak ve fazla kapasiteyi değerlendirmek amacıyla, Türkiye Odalar Birliğinde yapılmakta olan çalışmalar, Ekim ayında sonuçlandırılmış bulunmaktadır.

Çalışmalarda evvela Ataşelikler ve Müşavirliklerimiz tarafından, dış pazar yö-

nünden yapılan tavsiyeler değerlendirilmiştir.

Buna göre; İsveç'e kartpostal, tebrik kartı, Belçika'ya gravür ve model, Libya'ya kartpostal ve arapça yazılmış din kitapları ile Kur'anı Kerim ihracı mümkün görülmektedir. Hollânda ve Almanya'daki işçilerimiz için esasen yapılmakta olan periyodik yayın sevkiyatının daha da genişletilmesi ve Almanya ile Fransaya, fiattan biraz fedakârlık suretiyle kartpostal, manzara resmi satma olanağı da vardır.

İşte yukarıda belirtilen ihraç imkânları ve piyasaların taleplerine göre Basın ürünlerimizin ihracı için alınması zorunlu tedbirler de araştırılmış ve aşağıdaki hususlar tesbit edilmiştir.

+ SEKA Tıfdruk kâğıt ve 1. hamur kâğıt yapmadığından Basımevleri bu tür kâğıtları ithal edebilmelidir.

+ SEKA kâğıtlarının fiatları yüksek, kaliteleri kifayetli değildir. Bu nedenle yerli kâğıda basılı ürünlerin ihracında Dünya satış fiatı ile aradaki fark, ihracatçı firmaya, vergi iadesi şeklinde ödenmelidir.

Halen yurt dışındaki işçilerimize gönderilen Hürriyet, Milliyet ve Tercüman gazetlerinin yıllık değeri bir milyon TL. dir.

+ Mamûllerini ihraç edecek olan basımevlerine kâğıdın «Geçici

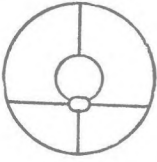
Kabul» yolu ile ithali imkânı da tanınmalıdır.

Bu suretle basımevleriyle harici alıcı arasında kalite bakımından doğması muhtemel ihtilâflar önlenmiş olacak, Basım endüstrisi ihtiyacı olan kâğıdı teminde güçlük çekmeyecek, rekabet imkânı bulacak ve harice iş yapma ile beraber âtil kapasite de işler hâle gelecektir.

+ Halen Âcil İhtiyaç Kotasından çok az miktarlarda tahsis edilen, diğer yardımcı maddelerden Karton, Film, pirinç çizgi, ve hurufat ithalatının serbest bırakılması zorunlu görülmektedir.

Bunlardan ayrı olarak ihraç ve işyapma mümkün görülen Pakistan, İran, Mısır, Yunanistan, Bulgaristan, İngiltere ve İtalya piyasalarına çıkabilmek için de abone ve sevkiyat işlerinde kolaylık, günlük gazetelerin uçakla sevkinde sürşarjın kaldırılması, dışarıda bastırılan kıymetli kitapların cilt işlerinin, işçiliğimizin değerlendirilmesi yönünden yurt içinde yapılması, bazı ihraç mallarımızda kullanılan ambalajların Türkiye'de yapılmasına gayret sarfedilmesi tavsiye edilmektedir.

Yukarıda ana hatlarını verdiğimiz tedbirlerin kısa sürede realize edilerek basın ürünlerimizin geniş ölçüde dış piyasalara çıkmasını oandan dileriz.



Bankacılıkta Personel değerlendirilmesi - Eğitimi - Yükseltilmesi

Metin SÜDEN

GİRİŞ :

Verimlilikleri, endüstride olduğu gibi, çıkardıkları mamullerin miktarı ve kalitesi ile ölçülemeyecek, bir bakıma fikir işçisi, diğer bir bakımdan mesleğinin sanatçısı diyebileceğimiz «Banka Personel'i, bugün gittikçe artan bankaların üzerinde önemle durmaları gereken inceleme konusu olmaktadır. Bankacılık dışında kalan büro personelinin de aynı problemleri arzettikleri, bazı farklara rağmen, gerçektir. Bu sebeple konuda «Bankacılıkta Personel» başlığı tüm büro personelinin kapsayan örnek mesabesindedir. Nitekim, banka, faaliyetleri itibarıyla, sadece kredi veren veya tasarruf sahiplerince tevdi edilen paraları müteşebbislere plâse eden bir müessese olmayıp, aynı zamanda müşterilerine sunduğu hizmetlerle 'hizmet istihşâl eden' ve 'satan' bir ekonomik varlık niteliğindedir.

Endüstri işçisi, verimli itibarıyla, is-

tihsâline iştirâk ettiği mamûllerle değerlendirildiği hâlde, fikrî çalışmanın semeresi yakın ve uzun vâdeli olarak iki farklı sürede başarısını tesbit ettirebilmektedir. Yakın vâdede fikrî anlamına 'büro çalışması', muayyen bir disipline uyularak istenileni yapmaksı, uzun vadeli çalışma, kısa vâdelilerin, uzun süredeki toplamını gösteren sonuçtur.

Her hangi bir dereceden banka memuru itibâre alındığı takdirde, 'o' :

— Dahilî nizamname, kanunlar ve kararnameler muvacehesinde ifâ ettiği işlere hasrettiği bir kaç gün zarfında muteber bir sonuca vardığında kısa vâdeli başarıya ulaşmıştır.

— Bu gibi iş üritelerinin tamamlanmasında takip edilen hat ve hareket alınan sonuçların banka heyeti umumiyesinde yaratacağı müsbet veya menfî durumuyla uzun vâde kesinlik kazanabilir.

Bu itibarla, personel, dar ve geniş platformda incelendiğinde muteber ve mâkul değerlendirmenin gerçekleşmesi sağlanmış olacaktır.

Banka Hizmetleri — Bir işletmenin sevk ve idaresi; teşkilatlanmış elemanlarının çalışmalarını muayyen bir program dahilinde tesbit edilmiş işlere tahsis edip, istenilen neticeleri elde etmek sanatıdır.

Yetkili uzmanların araştırmaları sonunda tanzim edilen program, yararlanacak teknik ve metod ne denli mükemmel olursa olsun, projeleri gerçekleştirerek, işletmeye hayatîyet sağlanması, öngörülen amaca varılması sevk ve idarenin başarısına bağlıdır.

Asıl konusu kredi olan 'bankacılık' günümüzde esas fonksiyonu yanında bir hizmet işletmeciliğine doğru gittikçe yol almaktadır. Gerçekten, kredi tahsisi muamelelerinde, bankanın müşteriye nisbetle hâkim durumu, hizmet tarzında, hizmet satışı temin etmek zorunluluğu karşısında, azalmaktadır. Muhtelif bankaların arzettikleri hizmetler bakımından fazlaca bir değişikliklik olmasa dâhi, deruhte edilecek hizmetlerin mükemmellik derecesi, rekâbet yarışının kazanılmasında hayati değerdedir. Bu galebede; -Emniyet, -Sür'at, -İyi kâbul ön sıraları kaplarlar.

Banka hizmetlerinin gelişmesi yeni bir müşteri kütlesi yarattığı gibi, kredi müşterilerinin de bunlardan faydalanarak, banka ile olan ilişkilerinin daha sıkı olmasına müsait zemin hazırlar. Şöyle ki; kredi müşterilerinin evvelce kendi bünyelerinde yapmak zorunda kaldıkları işlerin bankalara intikâfı, masraf hesaplarında önemli düşüşleri mümkün kılacaktır. Örneğin; kasa ve senet durumlarının günlük ekstrelerle bildirilmesi, verilecek talimatlarla uygun ödemelerin müstahakları

na kolayca yapılması, senet cüzdanlarının idaresi bu arada sayılabilir.

Bankayla mevcut ilgileri dolayısıyla, hizmetlerden ilk zamanlarda kredi müşterileri faydalanacaklardır. Yeni müşteri kütlesinin temini, bu konuyla ilgili reklâmın başarısına bağlıdır.

Eski müşterilerin banka hizmetlerine teveccühü, aksı istikâmette olarak, yeni müşteri kütlesinde de görülecektir. Kısaca, banka hizmetlerinin verdiği intibalar, kredi işlerinin de aynı bankaya bırakılmasına âmil olabilir.

Banka hizmetlerinin önem kazanıp gelişmesinin, yeni müşteri zümresinin bankaya müracaatında ilgili servislerde istenileni mükemmel şekilde yapabilecek, müşterisini başarısıyla tatmin edip memnuniyetini kazanacak seviyede yetişmiş ve meslekteki yenilikleri devamlı takip eden aydın personele ihtiyacı vardır.

Ayrıca, banka hizmetleriyle meşgul olan memurların meslekî bilgileriyle mücehhez olmalarından başka, müşteri psikolojisini çok iyi bilmeleri ve bunları tatbik ederek, kendilerine müracaat eden müşterilerin bankanın diğer servisleri ile de ilgilerini sağlamayı becerebilecek yetenekte olmaları temenni edilir.

Personelin Önemi — Banka ticarî ve iktisadî bir kuruluş olması haysiyetiyle, kârlılığında «müşteri» önemli bir yer teşkil eder. Kredi işlemlerinde ve bankacılık hizmetlerinde muhatap hep müşteridir. Demek oluyor ki, müşteri celbetmek veya mevcut müşterinin banka ile olan ilişkilerinin devamı kârlılığın ilk şartıdır. Bu şartın tahakkuku, çalışma mükemmelliği ile mümkün olabilecektir.

Reklâm ve propagandadan faydalanarak temin edilen müşterinin tutulması,

ilişkilerinin geliştirilmesi personelin durumuna bağlıdır. Örneğin; kredi, mevduat ve banka hizmetleri olarak gruplandırılacak banka muamelelerinden yararlanan müşteriler, bütün işlerini bir bankada temerküz ettirme saikini banka hükmî şahsiyetini, bir an dâhi olsa, gördüğü personelin davranışında bulacaktır.

Genel olarak, mer'î mevzuata uygun, müşteri tâlimâtının doğru ve çabuk yerinde ki, kredi müşterisinin banka ile ilişkisi getirilmesi ön planda gelmektedir. Şu kadar ki, kredi müşterisinin banka ile ilişkisi ticarî bir zeminde tesis edildiği hâlde, banka hizmetlerinden faydalanmak isteyenler çok defa ticarî olmayan muamelelerin iflâsında banka personelinin şahsî ve yakın ilgisini bekler. Hattâ, ticareti veya sanayiî dolayısıyla, banka ile münasebete girişmiş müşteri bu konuda işlerini tevdi edeceği bankada göreceği iyi kabul ve olumlu izlenimlerle emsâlî arasında yapacağı mükayese sonunda tercihinin şahsî ilgi açısından değerlendirir.

Bankacılık, işlemlerini dürüstlük, emniyet, gizlilik ve çabuklukla doğru olarak yapıp müşterisini en iyi şekilde tatmin ve memnun etmek zorunda olan bir meslektir. Her müşteri tâlimâtı derhâl incelenip, bilgi verilmelidir. Böylece, işleriyle ilgili olarak edilmeli, gelişmesinden kendisine lenildiğinden emin müşteri, teferruatla meşgul olma gülfetinden kurtardığı zamanını önemli bulacağı diğer işlerine hasreder. Diğer taraftan, müşterinin memnurluğu banka için canlı, fakat masrafsız reklam unsurudur.

Personelin hâli, tavrı, kılığı, konuşma tarzı, çabuk anlama ve karar verme kabiliyeti, bilgi ve tecrübesinin olumlu bir düzende müşteriye arz edilmesi gerekir. Konunun dışına çıkmadan, verilecek talimatı yerine getirmeğe amade bulunma, her müşterinin aradığı bir husustur.

Personeli tam bir mükemmellik arzeden bankalarda, genel olarak, müşteri bankadan ziyâde kendisiyle ilgilenen personele bağlanır ve bankayı memurun şahsında görür. Bu hâl, ilgili memurun başka bir göreve tayini veya her hangi bir sebeple gaybubetinde müşahhas olarak belirmektedir.

Personel Konusunun İncelenmesi —

Çoğunlukla tatbikattan alınan bu yazı (Değerlendirme-Eğitim-Yükseltme) başlıkları altında üç kısma ayrılmıştır. Her üç kısım birbiriyle olan bağlantısı konunun toplu bir düzende takdimini gerektirmiştir.

Değerlendirme, personelin hâli hazır durumunu tesbit ettiğinden 'eğitim' ve 'yükseltme'den önce alınmıştır. Esasen değerlendirme 'eğitim' gerekçe gerektirdiğini ortaya koyacak, 'eğitim' sonucu 'yükseltme'ye dayanak olacaktır. Değerlendirmesiz yükseltme ne kadar abes ise, eğitim de o kadar anlamsızdır. Kaldı ki, eğitime müteveccih değerlendirme, yükseltmeyle devresini kapayacak 'eğitim' mantikî yol ve gelişmeyi tanımlamaktadır.

Personelin bankada ulaşacağı ehliyet-sizlik seviyesinin 'eğitim' ile kazanılacak 'değerlendirme' sonucu yükseleceği gerçeği benimsenmektedir.

Bankacının Değerlendirilmesi

Konunun Özelliği — İktisâdî ve ticarî faaliyetin muhtelif dallarında çalışan bankaların, bünyeleri itibâriyle farklılık arz ettikleri gibi, kurulu bulundukları yerlerin iklimi, bu iklimin etkisinde yetişmiş insanların örf-âdet, itiyad, huy ve karakterlerini gözönünde bulundurarak, bütün personel için yeknesâk bir 'değerlendirme' den aynı sonuçları alabileceklerini beklemek oldukça güçtür.

Bu sebeplerle, personel değerlendirilmesinde teklif edilecek yol, her hâlde mutlak takibi gereken kesinlikte olmaktan ziyâde, mevcut şartlara göre, icâbında esaslı tâdilât yapılabilecek, kalın hatlardan ibâret olacaktır.

Personel Yoğunluğu — Genel olarak, bankalarda ilk kademeyi kalabalık bir kütle teşkil eden memurlar ve memurlara sevk ve idare makamlarının aldıkları kararları tatbik ettiren ve bulunduğu servisin bütün muamelelerinden sorumlu ol-

ması hâsebi ile yakından takip eden servis şefleri ile yardımcıları teşkil eder. Bankanın 'ileri hattını' temsil eden bu kademe bir bütün olarak mütalâa edildiğinde, sâdece tatbikâtla ilgili bir kadronun mevcudiyeti görülür.

Çalışmaları sırf tatbikâtla sınırlandırılmış ilk kademe personeli, bankanın gâyesine uygun devâmlı çalışması için gerekli olduğu hâlde yeterli değildir. Vücudu teşkil eden memur kütlesini, bankanın beyni durumunda olan sevk ve idarecileri tamamlar. Servis şefleri ve yardımcıları bu iki 'uç' arasında hâyât önemi hâiz mu-tavassıt bir irtibât unsuru durumunda dırlar.

Şeflerin üst'ü durumundaki idâreciler, bankanın büyüklüğüne göre, bazan doğrudan doğruya banka idare komitesi, bazan da bu komitenin tanıdığı yetkiyle banka müdürü tarafından tâyin edilebilir.

Bununla beraber işbirliği âhengini temin için gerek şeflerin ve gerekse şef-müdür arasında bulunan idâreci kâdemesinde bulunanların tayininde bankanın muamelelerinden sorumlu olan müdürün mutabakatı alınmalıdır.

Banka şubelerindeki sevk ve idâre organları; şubenin önemine ve büyüklüğüne göre :

- Servis Müdürleri,
- Mes'ul Murahhıslar,
- İkinci Müdürler,

— Müdürler ve yardımcıları, olarak ayrılmaktadır. Bulundukları derecelere göre her organ bir alt derecedekilerin de, ayrıca vâzife taksimi yapılmamışsa, âmiri olmak haysiyetiyle, muamelelerini ve çalışmalarını incelemek, gerekli müdahaleleri zamanında yapmakla mükelleftirler. Bu hiçbir zaman, en ufak teferuata karışmak anlamına gelmelidir. İş ne olursa olsun, her memurun veya şefin hareket serbestisi olmalıdır. Bu serbesti olmadıkça, belki hâtâ yapılmaz amma, mekânizma da işlemez.

Sevk ve idârenin üst kademesini teşkil eden idâre meclisinin, komitenin ve umum müdürlüğün verdikleri kararları, kendilerine tanınan yetki ile tatbikâta intikâl ettirmek, fer'î kararlarla uygulanmasını münferit olaylara tatbiki mümkün olur ki bu tamamen ilgili servis müdürleri, mes'ul murahhaslar, ikinci ve birinci müdürler ve yardımcılarının sorumlulukları altındadır. Değerlendirme konusu, mahrutun geniş tabanından tepete doğru inceldikçe önemi artan, karar ve emirleri kesinleşen toplumun daha iyi şartlarla, yüksek randımanı vermesi için yapılan araştırmaları, takip edilen yolları ve düşünceleri içine alır.

Değerlendirmenin Gâyesi—

Sevk ve idâre mertebesinde bulunanların;

— Memurların, karakterlerini, müktesebâtını, liyâkâtlarını,

— Kâr'ın gerçekleşmesinde, bankanın işlerini geliştirmesinde üstün gayret sarfedenleri,

— Esas kadroya alınabileceklerin tecrübe devresindeki durumları ve başarılarını,

— Sevk ve idare kademelerinde başarılı olacakları,

— Umumî terfi listesinin tanziminde emsâline nisbeten müsâit durumda bulunanları, hâkkaniyetle ve kolaylıkla tesbit etmek, itirâzları, mümkün mertebe önlemelerini mümkün kılmaktır.

Edinilen bilgiler :

- Genel ve özel zamlarda,
- Terfi' ve tayinlerde,
- Yıl sonu temettülerinin paylaştırılmasında,

— Muhtelif ikrâmiyelerin dağıtımında, dikkâte alınarak, verimliliğin artırılması yolunda personel teşvik edilir.

Değerlendirmede Usul — Bütün şeflerin aynı düzeyde not vermelerini temin maksadı ile, üst derecelerdeki idarecilerin başkanlığında tertiplenecek seminerlerde bahis konusu değerlendirme müzâkare edilmelidir. Müsterek genel görüş bu toplantılarda vaz'edilecek meseleler ve misâllerle elde edilebilir. Ayrıca şefler de kendi haklarında nasıl bir değerlendirme yapacağını da öğrenebilirler.

Personelin değerlendirilmesinde genellikle beşli bir tasnif yapılmaktadır :

- a) Üstün nitelikte memurlar,
- b) Ortanın üstünde bulunanlar,
- c) Orta dereceliler,
- d) Ortanın altında bulunanlar,
- e) Kifâyetsiz, zayıf memurlar.

Servis şefleri tanzim edecekleri, memurların şahsî fişlerinde istidâtlarını, bilgi ve yeteneklerini belirttiikten başka, ilerlemeleri için tavsiye ve temennilerini de ilâve ederler. Bu fişler en yüksek puvalardan başlamak üzere tasnif edilir.

Kontrol amacı ile servis şefi yaptığı işlemden tamamen müstâkil olarak, personel üzerindeki umumî intibainın yardımı ile, not vermeksizin bir liste hazırlar. Bu listede de sıra fiş tanziminde olduğu gibidir. Liste ile fişlerin mukâbelesini yapar ve bulduğu farkların sebeplerini araştırır. Mutabakat temin ettikten sonra, yetkili servis müdürüne, mes'ul murahhasa veya murakıbe liste ve fişleri tevdi eder.

Her türlü yanlışlığı önleyip haksızlığa meydan vermeyip, hislerden uzak kalmak için, şefin değerlendirmede, mevcutsa yardımcılarının veya kıdemli ve itimada değer memurlarıyla istişâre etmesi faydalıdır. Bu istişâre her biri ile ayrı yapılmalıdır. Değerlendirmedeki düşünceleri sâdece bir istikâmette geliştirmemelidir. Tenkidi mümkün kılmak üzere aksi kanaat sahibi olanların düşünceleri de incelenmelidir.

Bir üst kademedeki toplanan fişler ve listeler ilgili âmir tarafından kendi aralarında tasnif edilmeden evvel muhtelif servis şefleri ile istişârede bulunması ve aynı puvaları toplayan memurlar arasında

sıra tercihini ona göre yapması gerekir. Örneğin; ayrı ayrı servislerde çalışan iki memur aynı puvaları kazandırsa, özellikle terfi'lerde, nasıl bir hâl çaresi bulacaktır? Bu sefer her iki memur çalıştıkları servis çerçevesinde değil fakat bankanın umumî bünyesinde incelenir. Değerlendirmede de dikkâte alınması temenni edilen bu husus, güçlüğünden dolayı, ancak münferit olaylarda lüzumlu bir hâl çaresi olmaktadır.

Banka çalışmalarının birbirinden tamâmiyle ayrı mâhiyette ihtisâs kollarından mürekkep olması sebebiyle yapılacak tasnifin son derece titiz incelemenden geçirilmesi sıhhatli bir sonuca varılması için lüzumludur.

Her ne kadar servis çalışmaları değişiklik arz ediyorsa da 'bankacılık' mesleğinin aradığı nitelikleri bir kaç kalemde toplamak ve bunları personel değerlendirmesinde kıstas kabul etmek imkânı vardır.

Değerlendirmede Faydalanılacak Kıstaslar — Bankanın personel değerlendirilmesinde güttüğü gayeye uygun, imkânlarıüla yeterli bir metod'dan faydalanırken, hâlin icablarına ve ihtiyaca göre değiştirilebilecek, kıstaslar şunlardır :

— Akıl melekler - dikkat, idrak, muhakeme, hâfıza, kendine emniyet.

— Karakter ve Huy - Faâllik, karar verme, irâde, hislere hâkimiyet, içtimâlik.

— Mesleğe duyulan ilgi : Aa) Mesleğin icaplarına,

b) İş disiplinine, riayet.

Ba) Yapılan işte araştırmalar,

b) Başka servislerin işlerini öğrenme.

— Hâl ve Tavr - Terbiye, temizlik, çalışma usulu.

— Verimlilik - a) Kemmî, b) Keyfi.

— Sevk ve İdâre Kâbiliyeti - Her ne kadar şef ve yardımcıları ve muhtelif derecede müdürler için bahis konusu olabileceği düşünülürse de 'küdemsiz' memurlara gelecekte verilecek sorumlu görevlere hazırlık olma bakımından üzerinde durulması faydalıdır. Bankaya yeni intisap etmiş bir elemanda görülecek sevk ve idâre yeteneği verilecek 'rota'yı zaman ve güç kaybına sebep olmadan takip etmesini mümkün kılar.

Sevk ve idârede önemli bir husus, bankanın merkeziyet veya ademi merkeziyet sistemini kabul etmiş olmasına göre değişiklik arzeder. Hattâ banka servisleri arasında da sevk ve idarenin aynı usullerden faydalanamadıkları, iş ve çalışma disiplinini farklı tedbirlerle temin ettikleri görülmektedir.

Bankacılık, gittikçe makineleşmeğe doğru yol almaktadır. Elektronik beyin, insanın kudretini aşan güçlükleri çözmekte, yeni konularda çalışmasına imkân vermektedir. Doğruluk, sür'at ve emniyet gibi üç temel unsur sağlandıktan sonra, bankacı kârlılığa götüren kararları almasında büyük bir hareket serbestisine sahip olmaktadır. Personel değerlendirilmesinde, bankacılık bilgisi yanında modern cihazlardan yararlanabilecek elemanların mevcudiyeti, muğlak ve hâkkâniyete uygun neticeler alınması için oldukça önemlidir. Elektronik cihazlarda çalışan bir elemanın derecesi ile sırf fikrî say'a dayanan aktif servis elemanlarının çalışma du-

rumlarına, kâbiliyetlerine göre aldıkları puvarlar nasıl tasnif edilecektir? Tatbikattan edinilecek tecrübelerin ileride alınacak kararlar için önemi büyüktür.

Kaçınılmayan Etkiler — Genel olarak, değerlendirme sonuçları yetkili sevk ve idare organlarının tasdikinden çıkıp, alınan kararların yürürlüğe konmasında az çok hoşnutsuzluklarla karşılaşılması muhtemeldir. Bu insanların nefisierinde bulunan tatmin olunamama ve emsâli ile mukayese hassasıdır. Her hâlde, bütün personelin maddî ve mânevî bakımlardan aynı derecede memnun edilmesi mümkün değildir. İlk bakışta 'doyurucu' bir zam ve yükselme, çok defa, yeni mukâyesele- rin konusu olmaktadır.

Herhangi bir itiraza evvelâ şef muhatap olacağından, değerlendirmenin, ilk kademede verilen notlara mümkün mertebe sâdık kalınarak yapılması gerekir. İlk notu veren şef, memurda göreceği aksi tesiri telâfi için şahsî gayretini daha kolaylıkla göstermekte gecikmez, cevaplarında kanaatini açıkça ilgili memura bildirerek, mânevî bozukluğa sebep olan eksiklikleri teselli ve tavsiyelerle yumuşatıp, ilerdeki çalışmalarının düzelmesine medâr olabilecek itici bir tesir yaratabilir. Düşüncesi-ne aykırı bir neticenin tahakkukunda savunma ve ilgili memuru yönetme imkânları yok gibidir. Bu sebeblerle, ilk kademeyi tâkip eden değerlendirmelerde titiz davranmaya itina gösterilmelidir.

Değerlendirme Çalışmaları — İlk kademede tesbit edilen notların, servis müdürü veya mes'ul murahhasın şeflerle iştişâresi neticesi tertiplenen 'umumî icmâl', değerlendirmenin esasını teşkil ettiğinden, alınan kararlar, istirâk edenlerin mes'uliyet ve tahhüdü altında kabul edildiğini tazammun eder.

Personel hakkında verilecek notların sadece değerlendirme safhasına ait olması, fakat değerlendirme devresini kapsamaması gerekir. Bunun için şefler idâreleri altında bulunan personelin durumlarını sık sık not ederler. Yapılan, tenkit ve tavsiyelerin neticeleri incelenir. Taltiflerin daha üstün başarıları izlemesi beklenir. Değerlendirmenin bütün devreye şâmil olması, geçici hâllerin yaratacağı hataları önler, gerçeği belirtir.

Üst kademede yapılacak değerlendirmede servis şefleriyle istişârede bulunulması yapılacak değişikliklerde her hangi bir haksızlığı önlemeğe yeterli olabileceği gibi, takdir hatalarının gelecekteki değerlendirmelerde önlenmesi ve tekrarlanması mümkün olur.

Değerlendirme listesine son şekli verilirken, evvelce beş grupta toplanan personelin gruplarında birinci vesonuncu sırada bulunanlar o grubu niteleyen elemanlar olarak kabul edilir. Grup birinci ve sonuncularının çalışmakta oldukları servis şefleri ile üst kademeyi temsil eden müdür veya mes'ul murahhas arasında mutabakata varıldıktan sonra her grubu dolduran personel, grubu birincisi ve sonuncusu arasında hak ettikleri notları alırlar. Bu çalışmalar sonunda alınan neticelerin meşruluk kazanması sevk ve idarenin en yüksek kademesini teşkil eden umum müdürlük veya idare komitesi gibi yetkili organın kabul ve tasdik etmesine bağlıdır. Tasdik edilen sonuçların ilk kademeye intikâli ve ilgili personele tebliği ile değerlendirme işi biter.

Sonuçlara İtirâzlar — Her değerlendirilmeden, uzun ya da kısa, vadede, çalışma hayatının yaratıcısı personel üzerinde olumlu etkiler yapması ve bu suretle bankanın faaliyetlerini genişletip işhac-

mini artırması gibi kârlılığın yükselmesi-ne âmil olacak sonuçları vermesi beklenir.

Sonuçların değerlendirmeye giren memurlara bildirilmesinden sonra bir itiraz müddeti kâbulu gerekir. Vâki olacak itirazlar incelenip, ilgililerin, neticenin âdil ve tarafsızlığı ikna edilerek, tatmini olumlu izlenim bırakır. Hattâ, ilgili memur, evvelce kurulan hey'et huzurunda dinlenmeli, itirâzı ve şikâyeti beraberce gözden geçirilerek, mutabık kalınmasına çalışılmalıdır. Bu derece açıklık memuru, şini daha iyi yapmağa, hatalardan titizlikle sakınmağa sevk edebileceği gibi, bazı hallerde üst kademelere intikali imkânsız olan haksızlıkların meydana çıkarılmasına da fırsat teşkil eder.

Şefler ve diğer üst kademelerde bulunanlar da haklarındaki değerlendirmelere bir üst kademe nezdinde itirazda bulunabilirler.

Değerlendirmenin bütün safhaları sona erdikten sonra değerlendirmeyle görevli âmirler, üstlerinin başkanlığında toplanarak, yapılan değerlendirmenin vermiş olduğu sonuçları tetkik edip, gereken tenkitleri yaparlar. Görüş teatisi gelecek değerlendirmenin daha olumlu sonuçlara varabilmesi bakımından 'müşahade-tecrip' fırsattır.

Disiplin ve Sorumluluk — Değerlendirmeğe yetkili üstlerin itimada şâyan olmaları, saygı telkin etmeleri, bilgi, kıdem ve liyâkâtleri, personelin değerlendirme sonuçlarına gösterecekleri güven için önemli hususlardır.

Servis şeflerinin, memurlarla olan münasebetlerinin yakından ve devamlı olması hesabıyla, değerlendirmede verecekleri notların nihâi neticedeki önemini

itibâre alarak, iyi yetişmiş elemanlar arasından titizlikle seçilmiş ve meslek bilgileri yanında sevk ve idare yeteneklere sahip olmaları gerekir.

a) Bankaya karşı, b) İlgili personele karşı;

Değerlendirmede sebep olunacak haksızlıklar, kifâyetsiz memurların türlü sebeplerle üstün notlara kavuşmaları ve buna mukabil üstün başarılı memurlara nisbeten düşük notlar verilmesi ve tatbikatın bu yolda yapılması bankaya karşı olan bağlılıkların kaybolup mâişetlerini başka müesseselerde aramaları ve bankayı yetişmiş faydalı eleman kıtlığına mâruz bırakıp zarara sokan ve telâfisi büyük masraflar ihtiyârını gerektirecek hallerdir.

Bu düşünce ile, bankanın, şefliğe ve daha yukarı kademelere yükselebilecek elemanlarını hazırlayıp yetiştirmede, göreve tayinlerde, psikolojiden anlayan yeterli kültür seviyesinde eğitim görmüş elemanlardan faydalanması lüzumludur.

Çalışma hayatında âhenk kurup görevlerini ilgili memurlara benimseterek verimliliği yükseltmek şefin sevk ve idare sahasında mahâretine bağlıdır. Kuru ve sıkı bir disiplin, kusurlara gebedir. Dâima memura ast olduğunu hissettirip, kabuğuna sindirmek bankaya faydalı-dost değil, fakat, âmirin gösterişli hareketlerinden doğan kompleksin telâfisi için fırsat kollayan faydasız ve her nabza göre şerbet verip gününü gün eden elemanların ortaya çıkmasına ve iş'e hâkim olmasına sebep olur.

Görünüşte cârî nizâmlar a uygun hareket eden kütle, üzerlerindeki tazyikin bulunduğu sürece 'kontrol'un girebildiği yerlere kadardoğrulukta ve itaatte kusur

etmez, kontrol'un giremediği veya teferuata inemediği özel hâller disiplin dışı tazyikten mâsun olduğu kadar âdetâ bir nev'i aşağılık kompleksinin tatmin ve telâfi sahasına teşkil eder. İşin benimsetilmesi, çalışmada ikiye bölünmüş ruh halinin doğmasını önler. Memur, âmirin karşısında veya yalnız başına olsun aynı ve içten gelen davranışını değiştirmez. Bu son derece önemlidir. Görünüşün daimi aldatıcılığından sakınmak gerekir. Yoksa hâyâlin ergeç hüsrânla bitmesi mukadderdir.

Örneğin : Yürürlükte olan banka iç düzenine şeklen uyup görevine tesbit edilmiş saatlerde muntazaman devam ederek, işinin başından ayrılmayan, çalışır izlenimi bırakıp, uhdesinde olması gerekli işleri çalışan elemanlara yıkmaktan çekinmeyen ve her türlü sorumluluktan kaçan memur mensubu olduğu bankaya parazitten başka bir şey değildir.

İşinin dışına çıkmaktan çekinmek, şahsından bir veyler katmak gayretinden, inisiyatife dayanan işlerden, sorumluluk kalkanına sığınarak, yaptığı değil, fakat yapmadıklarından veya yapamadıklarından dolayı bankayı beklenen kârlılıktan mahrum bırakmak personel değerlendirilmesinde ön planda dikkâte alınacak önemli noktalaradır.

Personele görev verilirken sorumlu olduğu işler kesin hatlarla belirtilmeli ve bir değerlendirme devresinde sorumluluğu altında neticelendirilen işlerdeki başarıları hesaplanarak, yüzde nisbeti bulunmalıdır. Emsâlleri arasında gerek mutlak ve gerekse nisbi neticeler arasında yapılacak mukâyeseler gerçek değerlendirme derecesinin tayinini sağlayabilir. Bu düşünce ile, bankada yapılacak incelemelerde yapılmayan işlerden kaçırılan kârların bulun-

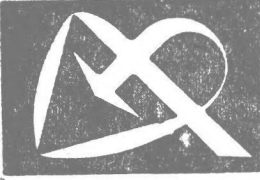
ması hâlinde de sorumluluk aramak bankanın diğer elemanları üzerinde teşvik edici ve uyandırıcı tesir yaratma tedbiri olarak da kâbul edilebilir.

Sonuç — Kârlılık az veya çok bir rizikoyu yarattığı gibi, kâra müteveccih şahsî kararlar, tahmîn edilen rizikoyu karşılayan tedbirlerin alınmasını zâurî kılar. Rizikonun tahmini ve gerekli tedbirlerin alınması bankacıdan beklenen çalışmanın ayrılmaz bir yönüdür. Rizikodan kaçınmak saiki ile işe girişmemek ve bu suretle bankayı şahsî 'menfaat' uğruna kârdan mahrum bırakmak sonucuna götürür ki bu her hâlde bankacıdan beklenen ve istenilen bir durum değildir.

Tatbikatta, değerlendirmeden edini-

len sonuçlara vâki itirâzlar konusunda il-giçekici nisbetlere varılmıştır. Şöyle ki; mükemmel bir şekilde tanzim ve tatbik edilmiş değerlendirmelerde ilgili perso-nelden itirâz edenlerin nisbeti % 1-2 ara-sında bulunmaktadır. Yetkili kurul tara-fından incelenen itirâzlardan ancak % 10 ilâ 25 inin kâbul edilerek memur lehine değiştirildiği tesbit edilmiştir.

Geçmişteki değerlendirmelerden ve neticelerden edinilecek tecrübelerle zen-ginleştirilen metodik bir çalışmanın, be-lirtilen nisbetleri yarıyariya indirebileceği ümid edilebilir. Ayrıca, yeni değerlendirmelerin değişen hayat şartları, yer de-ğişiklikleri, cârî sosyal akımlar bakımından da yapılması başarılı sonuçlar alınmasını sağlayacak nitelikte tedbirlerdir.



Terkos Gölü

Zerrin GÜÇ

Su: Bu kelime! ihtiyacın şiddetine göre önem taşır. Su, hayat, su, kuvvet, su, insanları bir toprağa bağlayan veya, (Orta Asya'da olduğu gibi) vatanından koparan en önemli unsurdur.

Ekonomi, ihtiyaçların en iyi teminini sağlamaya çalışan ve mevcut imkânları bu amaçla değerlendirmeye mecbur olan bir bilim dalı.

Hayatıyeti haiz bir önem taşıyan su'yu, ekonomik etütlerimizin dışında bırakamayız tabii ki.

Yaz aylarında, susuzluktan hırslayan musluklarımız, susuz temizlik olmayacağıni bizlere daha iyi öğretiyor ve medenî insanların suya olan ihtiyacı gün geçtikçe artıyor.

Endüstri gelişdikçe, su tüketimi çoğalıyor. Gelişmek isteyen ve buna mecbur

olan bir ülkenin, su problemini halletmesi zorunludur.

Su problemi de başlı başına hallolunamaz. Terkos gölü, İstanbul'un en önemli su kaynağıdır.

Terkos tesisleri, eski ve yeni iki kuruluşa sahiptir. Eski tesisler su buharı ile, yeni tesisler elektrik ile işliyor. Eski tesisler yenilerin 1/10 nisbetinde su pompaladıkları için kullanılmıyorlar.

Bir çok konularda olduğu gibi, su konusunda da elektrik akımının düzgün ve devamlı olması gerekiyor. Aksi halde (1) dakika duran makineler, (4) saatte işliye-biliyor böylece bir saatte (10 ton) su basan tulumbarlar, 4 saatte (40 ton) suyu basmaktan mahrum oluyorlar ve yıllık 200-300 ton su eksik pompalanmış oluyormuş.

Ayrıca şu noktayı belirtmeliyiz ki;

Terkos, çok güzel fakat çok bakımsız bir göldür. İstanbul deniz nimetine sahip bir şehir; ancak bir gölün kendine has özeldirmek bir çok yönlerden fayda sağlayalıkları ve güzellikleri var. Bunu değerdendir. Deniz hareketli bir sudur, kışın hırçın hatta gürültülü olur; her zaman insan ruhuna sükunet vermekten uzaktır. Terkos gibi küçük ve çevresi çok güzel bir gölün ruhu dinlendiren özelliğı başkadır. Deniz başka, göl başka, akarsu, çağlayan başka hitab eder insana. Ruh doktorları, işçisinin dinlenerek daha verimli çalışmasını isteyen iş adamları ve müesseseler bu bölgenin değerdendirmesinde yardımcı olurlar.

Vasıtası olan bir kısım İstanbullu bu gölün nimetlerinden yararlanmak için oraya koşturmaktadırlar. Çevrede hiç bir turistik tesis yok. Halk avlanıyor; göl kenarındaki ördekleri avlıyorlar, göldeki balıkları, yamaçlardaki kuru veya kıyıdağı sazların akisleri suya vurmuş. Bu güzel tablo için de kayıkla gezmek ayrı bir zevk.

Eğridir gölünü hatırlıyorum; balık ekmişler göle, beyaz etli şahane balıklar. gün-be-gün çoğalan, çevreyi ihya etmiş balıklar.

Köyceğiz gölünü hatırlıyorum, denize açılan uzun kamalı, sazlık çevresi ile tabii bir balık üretme havuzu. Balıklar çoğalma devrelerinde böyle kuytu köşeler arıyor ve denizden göle giriyorlar, biraz büyüünce de gölden denize açılıyorlar. Ne varki Bir dalyan kurmuşlar bu gölün gırtlığına. Çevresindeki köye hiçbir faydası olmıyan dalyan yıllık 3.000.000.— TL. na kiralanırmış. Bu gün 1.000.000.— TL'na kiralanıyormuş. Çünkü artık gölde balık azalmış. Dalyan tutan müstecir (1) yıl zarfında azamî kâr yapabilmek için balıkların

üreme ve gelişmesini hesaba katmadan balık avlamakta, ve istihsalini arttırmağı çalışmakta; köylü ise zararından başka faydasını görmediğı dalyana inat dinâmat kullanarak avlanmakta.

Eğridir, Köyceğiz ve Terkos gölleri, bakım ve bakımsızlık örnekleri.

Eğridir gölü kıyısında, gelişmekte olan turistik tesisler, Köyceğizde, çırpınmakta olan bir teşebbüs arzusu, Terkos ise sazlık bir balıkçı külübesi ve bir motor iskelesinden başka hiç bir imkânı olmayan garip bir göl göze çarpıyor.

Terkosun çevresi son derece pis. İnsanlar yüzüyorlar, hayvanlar dolaşıyorlar.

Bir an düşünöyörsünüz; bu suyu kullanıyor, hatta içiyoruz diye. Soruyorsunuz; çok rahat «ilâçlanıyor diyorlar.» Doğrudur. Ama bu derece pislik olmaz ki...

Bir turizm politikamız var; ölkemizin bir çok küçük kasaba, hatta köylerinde bile turizm ve turistik tesislerin önemi anlaşılmışken, İstanbulun eteğindeki, Terkos gölünün bu perişanlığı, düşünöbilen ve görebilen kişiler için kaybedilmekte olan bir değerdendir.

Terkos gölü yeteri kadar büyük değil. Kışın sular yükselince, çevredeki köyleri su basmaması için gölün fazla suları denize veriliyormuş. İlâve sun'ı göllerle, denize atılan suları buralarda toplamak ve ilâve pompalarla, İstanbul'un su ihtiyacına kısmen de olsa çare bulmak mümkün olabilir.

Her teşebbüs bir yatırımı gerektirir, yatırımı destekliyecek gelir kaynakları, yaratmak daha verimli bir ekonomi politikası olsa gerek.

Terkos gölü turistik tesislerle zengin-

leştirilirse, avlanması, balığı, temizliği ıslâh edilse, İstanbul Belediyesine çok iyi gelirler temin etmek mümkün olabilir. Bu gelirlerde, Terkosun gelişme ilâve tesislerine maddî bir destek teşkil edebilir.

Servetler işlendięi zaman gelir getirirler. Milletçe, gelirli servetlere sahip olmak dilek ve zorunluluęunda olduęumuza inanarak, Terkos gölü için daha iyi gelecekler diliyoruz.

**A.B.D. ile Avrupa
arasındaki ekonomik
savaşta...**



Avrupa Kaynaklarını israf mı ediyor ?

Brüksel'de yayınlanan Agenor adlı derginin son sayısında : A.B.D. nin, dünyanın en güçlü ekonomik taraf oluşunu, Avrupa'nın büyük çabasına rağmen bozmadığını ortaya bir kere daha koyan incelemenin bir özetini sunuyoruz.

«Avrupa gerek kapital, gerekse işgücü bakımından kaynaklarını boşa harcamaktadır. Kilit sanayiler bakımından üç Avrupa'lı ancak bir Amerika'lı kadar üretim yapabilmektedir. Onbeş yıllık yatırım, Amerika seviyesinin üzerindeyken etkinlik bakımından aradaki fark kapanamamıştır. Gaye «yakalamak» değil, fakat kaynaklarımızın israfını asgariye indirmektir.

Başlama noktamız ne kapanmakta olan maden ocaklarımız, ne de Avrupaya nazaran çok büyük bir üstünlük arzeden Amerikan feza endüstrisidir. Üzerinde durulması gereken nokta uluslararası bir

fabrika olarak kabul edilmesi gereken Avrupanın, mekanik ve elektrik mühendisliği alanlarındaki durumudur. Ki bu alanlar OECD bölgesinin sınaî üretimde toplamın üçte birini teşkil eden pompa, motor ve makine aksamı, ağır taşıyıcılar, uçak ve gemiler, otomobil, soğutucu ve televizyon alıcıları gibi sınaî bir toplumun civatalarıyla kişisel zenginliğini ortaya koyan ölçülerdir.

1967 yılında Paris'de OECD (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilâtı) tarafından yayınlanan yeşil kaplı bir kitaptaki rakamlar Avrupa'nın iş ve kaynak bakımından geri kalmışlığını ortaya koymaktaydı. 18 Avrupa ülkesi ile Japonya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerini guruplar halinde inceleyen bu raporun dilinin gayet dikkatli oluşu dahi bu gerçekleri gizleymiyordu. 1964, 1965 ve 1966 rakamları itibarile incelenen imalât sanayii açısından :

* aynı malı üretmek için çalışan bir Amerika'lıya karşılık üç Avrupa'lı çalışmaktadır.

* bir dolar yatırımın karşılığında Avrupa'da 20 dolarlık üretim yapılırken, bir dolarlık Amerikan yatırımının karşılığında 34 dolarlık mal üretilmektedir.

1953 den 1966 ya kadar:

— Avrupalılar (altı Ortak Pazar ülkesi ile İngiltere ve İsveç) 45 milyar dolar yatırım yapmış (ki bu üretiminin % 5 lik değeri karşılığıdır) ve 894 milyar dolar üretmişlerdir.

— Amerikalılar da aynı miktar, yani 45 milyar dolar yatırım yapmış (ki bu üretimlerinin % 2,5 luk değeri karşılığıdır ve 1.800 milyar dolar üretmişlerdir.

İmalât sanayii için elde edilen bu rakamların dışında kalan diğer sanayi kollarının pek çoğu bakımından da durumun farklı olduğu iddia edilemez.

Sonuç ise şu gerçeği ortaya koymaktadır. Avrupalılar bulundukları seviyeyi korumak için büyük çaba harcamaktadırlar. Amerikan sanayi çarkı ise çok daha yüksek bir hız ile dönmekte, kendini yenilemek ve geliştirmek için daha fazla ödemede bulunmakta ve gerek devlet gerek kişisel harcamalar için (feza programları veya dıştan takma deniz motorları için) daha fazla miktarda ayırım yapabilmektedir.

Gene OECD'nin açıkladığı rakamlara göre 1967 de; Amerika'da fert başına millî gelir 3303 dolar olup bunun 320 doları tasarruf edilirken 2983 doları tüketiliyordu. Fransa'da ise fert başına millî

gelir Amerika'nın hemen hemen yarısı olan 1738 dolar olup tasarruf miktarı, Amerika'nının daha da üzerinde, 356 dolarıydı. Tüketim için kalan miktar ise 1382 dolardı. Açıkcası Fransız'lar dıştan takma deniz motorunu geri plâna atmak zorunda kalmaktadırlar. İngiltere'de ise aynı dönem de millî gelir Fransa'dan da aşağı bir seviyedeydi: 1555 dolar. Ancak tüketim Fransa'ya at başı giden 1367 dolarlık' noktadaydı. Yani İngiltere, Fransa'ya nazaran kaynaklarından daha az yatırım yapmaktaydı.

DAR UFUKLAR

Avrupa sanayisinin geri kalmışlığının nedenlerin işçilerin fizik güçsüzlüğü veya ustalık derecelerinde aramak hatadır.

■ Bir kere yatırımlar bakımından hareket noktaları Amerika ve Avrupa'da ayrı ayrıdır. Yeşil kaplı OECD raporundan belli olduğuna göre Avrupalılar ya eski makinelerini yenilemek veya kapasitelerini arttırmak için yatırım yapmaktadırlar. Amerika'lıların yatırım konusundaki düşünce tarzı daha değişiktir. Onlar daha rasyonel bir üretim usulü bulmak (işgücünü asgariye indirmek), veya imalâtı daha mükemmel hale getirmek için bu yola gitmektedirler. Bu çeşit düşünceye Avrupa'da sadece İtalya ve İsveç'de rastlanmaktadır.

■ Avrupa'da sanayi sektöründe çalışan firma sayısı Amerika'dakinin iki mislidir. Bunun anlamı da: İdarî işler, bakım ve ikmal, satış ve reklâm alanlarında, kısacası üretimin dışında çok daha fazla bir çalışmanın ortaya konmasıdır. Ayrıca firmalarda çalışanların sayısı Amerika'da Avrupa'ya nazaran çok daha fazla iken, ciroları da Avrupa firmalarının dört misline varmaktadır.

■ Avrupalılar halâ dar millî pazarlar içinde çalışmaktadırlar. İmalât sanayiî bakımından ihracat, pazarlamanın % 30 unu teşkil etmektedir. Değişik pazarların değişik isteklerin imalâtın hızını düşürmekte, pazarlama ve nakliyat konularında daha fazla çalışmayı gerektirmektedir. Amerikalılar ise dış pazarlar baki

mindan daha rahat rahaket etmekte ve daha çok kendi şartlarını kabul ettirmektedirler.

Avrupa sanayi eğer insan gücü ve sermaye kaynaklarını daha etkili bir şekilde kullanabilirse, sonuç gerek toplum gerekse kişiler için refahın artması olacaktır.

YENİLİK BASIMEVİ

Cağaloğlu Yokuşu, Cemal Nadir Sokağı
Büyük Mîlâs Hanı No. 45 - 46 - 47 - 48
Telefon : 27 11 53 - 22 56 41 İstanbul

DİZGİ BASKI CİLT

" Kartvizitten Gazeteye Kadar ..
bütün işlerinizde güvenle
başvuracağınız en yetkili müessese

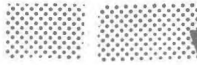
ARSLAN



tek



veya



BLOK



• yapı tuğlası

• ateş tuğlası
ateş harçları
izolasyon tuğlası

EYÜP İSTANBUL

Fab. : 23 22 10

Mz. : 44 30 40



11

st

ASABI...



...baş ağrılarına karşı

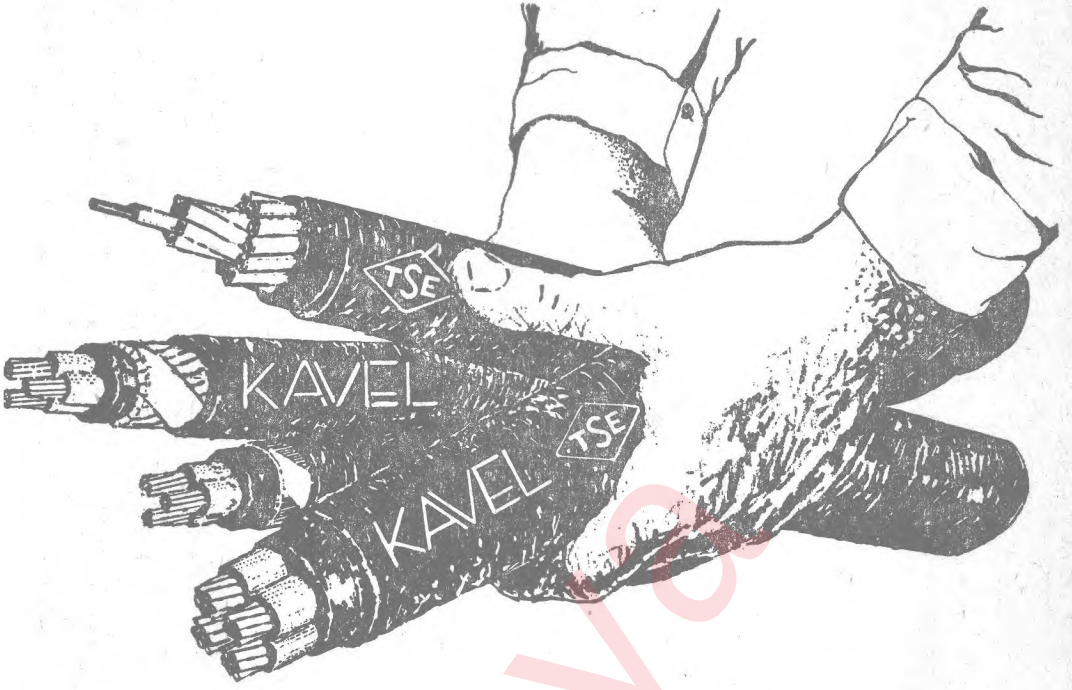
GRİPİN

GRİPİN, baş, diş, adale, sinir, lumbago ve romatizma ağrılarını teskin eder

GRİPİN, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler

GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

faydalıdır



size verecek çok şeyimiz var!

Yeraltı kablolarından zil teline kadar. Hepsinden önemlisi size TÜRK STANDARTLARINA uygun kaliteyi verebiliriz.

0,05 mm. den 3 mm. çapına kadar emaye bobin telleri de KAVEL'in kaliteli mamûlleri arasındadır.

Kablodan yana da rahat etmek istiyorsanız KAVEL'e güveniniz. Bugüne kadar güvenenler gibi siz de kârlı çıkarsınız. Çünkü TSE garantili KAVEL markası üstün kalitenin sembolüdür.

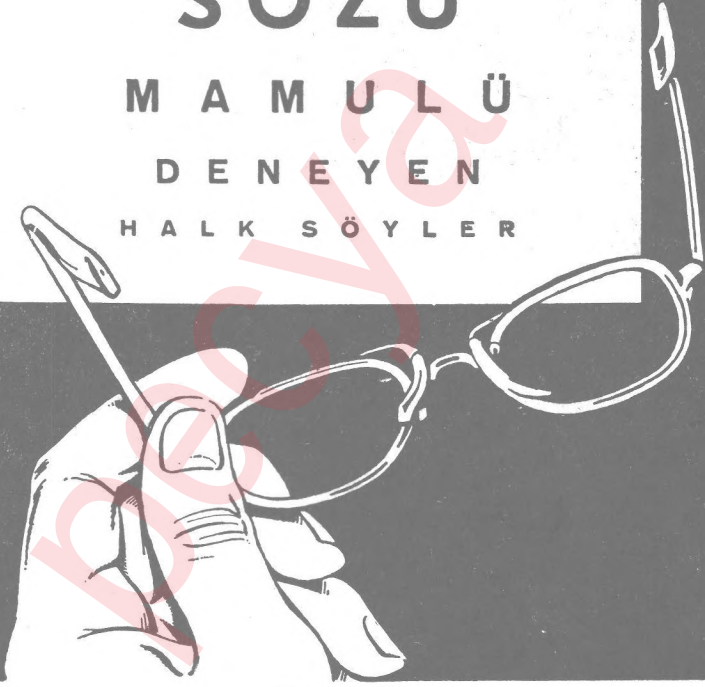
KAVEL

TSE

KAVEL KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.Ş.

S ON SÖZÜ

M A M U L Ü
D E N E Y E N
H A L K S Ö Y L E R



Arçelik, yüzbinlerce Türk yuvasında, yiyecek ve içecekleri soğutma ve muhafaza problemini en iyi şekilde halletmiştir. Arçelik'e gösterilen bu güven size de güven verecektir.

ARÇELİK

Hergün dünden ilerde

UNUTMAYIN!....

Her cins ve evsafta boyaların en
mükemmeli



The image features a large, dark, textured circle. Inside the circle, the letters 'CBS' are written in a bold, white, sans-serif font. To the right of the circle, a hand is shown pointing its index finger upwards. The hand is wearing a light-colored sleeve. A faint, red, diagonal watermark reading 'be' is visible across the center of the image.

Boya fabrikalarında imâl edilmektedir.

DAHA İYİSİ YOKTUR

ÇAVUŞOĞLU BOYA SANAYİİ - İSTANBUL

KARAKÖY, FERMENECİLER 56 - 58 İSTANBUL, TELEFON : 49 67 10 (DÖRT HAT)



**Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı**



o - 145

OPON
KULLANINIZ

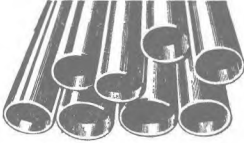
**OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder**

**OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır**

OPON, günde 6 tablet alınabilir.

—1969 yılında da—

Boru, Profil ve Soğuk çekme Bant
tesislerimizde imal edilen yüzden fazla
çeşitle resmi ve hususi sektörün
hizmetindeyiz.



SANAYİ BORULARI
DKP (Soğuk çekilmiş
banttan mamul)

EBADI mm.

13X1	40X1.50
16X1	42X1.20
17X2	42X1.50
19X1	45X1.20
21X1	45X1.50
25X1	48X1.50
25X1.2	51X1.50
25X1.50	51X2
25X2	60X1.5
32X1	60X2
32X1.20	63X2
32X1.50	76X1.50
35X1.20	76X2
35X1.50	89X1.50
38X1.20	89X2
38X1.50	114X2
40X1.20	

SİYAH BORULAR

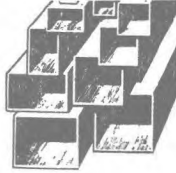
EBADI mm.

17X2.25	49X3.2
21X2.6	60X3.6
27X2.6	76X3.6
33.5X3.2	89X4
42X3.2	114X4.5

**SİPARİŞ ÜZERİNE İMAL
EDİLEN BORULAR**

EBADI mm.

120X1.5 mm. İla 5 mm.	
139X1.5 »	»
152X1.5 »	»
168X1.5 »	»
194X1.5 »	»



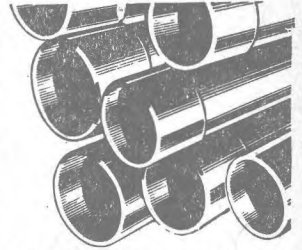
**PROFİL BORULAR
(DKP)**

EBADI mm.

10X10X1	20X40X1.50
10X20X1	30X30X1.20
15X15X1	30X30X1.50
10X30X1	25X40X1.50
15X25X1	32X32X1.20
20X20X1	32X32X1.50
20X30X1	40X40X2
20X30X1.2	30X50X2
25X25X1	40X60X2
25X25X1.20	50X50X2
20X40X1.2	

**KALIN PROFİL
BORULAR
(SİYAH)**

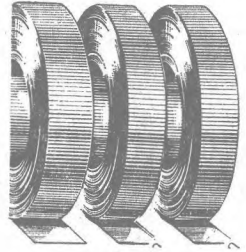
40X60X2.60 İla 4 mm.	
50X50X2.60 » 4 mm.	
60X60X2.60 » 4 mm.	
60X80X2.6 » 4 mm.	
100X100X2.6 » 4 mm.	



SU VE GAZ BORULARI

TSE 301 } ISO R65 orta, BS 1387 orta, 1957 ve
DIN 2440 }
NFE 28025 orta - 1959 normları mukabildir.)

Tanıma		Diye Kültür	El Kalınlığı	Döle Boru Ağırlığı	Manşonlu Boru Ağırlığı
Inch	Yan	(mm)	(mm)	(Kg/m)	(Kg/m)
1/2"	15	21.3	2.65	1.220	1.230
3/4"	20	26.9	2.65	1.580	1.590
1"	25	33.7	3.25	2.440	2.460
1 1/4"	32	42.4	3.25	3.140	3.170
1 1/2"	40	48.3	3.25	3.610	3.650
2"	50	60.3	3.85	5.100	5.170
2 1/2"	65	76.1	3.85	6.510	6.630
3"	80	88.9	4.05	8.470	8.640
4"	100	114.3	4.50	12.100	12.400



BANTLAR

Kalınlıklar

0.30	1.00
0.40	1.20
0.50	1.50
0.60	1.75
0.70	2.00
0.80	
0.90	

Genişlik: 8 mm. den 400 mm. ye kadar

BORU SANAYİİ

ANONİM ŞİRKETİ - İSTANBUL

SERMAVE VE İHTİYATLAR: 30.000.000.- TL.
YATIRIMLARIN TUTARI : 37.000.000.- TL.

(1968 sonunda)



Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İSTANBUL



**YAVRUNUZUN İLERİYE GÜVENLE
BAKABİLMESİ**

**şimdiden yapacağınız tasarruflarla
mümkündür.**

AKBANK

TEKEL



**ŞARAP
SANAYİİNDE**

S
ŞÖHRET

buzbağ
trakya
ürgüp
barbaros
narbağ

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR



ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C. ZİRAAT BANKASI